RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1876. Andra Kammaren. N:o 7.

Lördagen den 12 Februari.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 5 innevarande månad.

§ 2.

Företogs val af ledamöter i det Enskilda Utskott, som Kammaren beslutit tillsätta för åtgärders vidtagande i enlighet med 13 § 3 mom. Riksdagsordningen.

Ang. val af ledamöter i Enskilda Utskottet.

Sedan valförrättningen i vanlig ordning försiggått, anmälde Herr Talmannen, att två namnsedlar blifvit aflemnade, å hvilka öfverstrukna namn förekomma, samt hemstälde, huruvida Kammaren ville att nämnda sedlar borde anses såsom märkta och i följd deraf kasseras. Denna framställning blef besvarad med blandade ja och nej, hvarefter ordet begärdes af

Herr Verner Ericson, som yttrade: Jag ber om ursäkt att jag tager ordet i en fråga, som så nyss varit å bane. Jag skulle icke vilja räknas till dem, som behöfva afhöra en diskussion för att komma under fund med att de begripa hvad densamma gält, och hvilka vid diskussionens slut begära ordet för att tillkännagifva sina klarnade begrepp, men jag trodde icke förra gången att resultatet skulle blifva sådant som det blef, och jag begagnade derföre icke då tillfället att yttra mig. Jag skall nu icke heller yttra mig hvarken längre eller kortare än som är nödigt för att angifva anledningen dertill att jag begärt ordet.

Med afseende å sjelfva rättsfrågan var diskussionen förra gången ganska vidlyftig och, hvad särskilt en talare vidkommer, nästan uttömmande. Frågan rörde sig deromkring, å ena sidan, huruvida valsedlar skulle anses märkta, om å dem funnos ett eller flera namn utstrukna och, å den andra, huruvida sådana sedlar, å hvilka funnos namn utstrukna och andra i deras ställe ditskrifna, skulle anses innehålla flera eller färre namn än valet afsåg. Den senare åsigten försvarades dock endast af en representant från Göteborg, som meddelade den öfverraskande upplysningen att, så

Ang. val af ledamöter i Enskilda Utskottet. (Forts.)

framt å en valsedel funnos tio *icke* öfverstrukna namn och ett öfverstruket, så kunde det vara tvifvelsamt, huruvida icke valsedeln skulle anses innehålla 11 namn, men jag tror icke att herrarne vilja gå in på en sådan åsigt.

I afseende åter derå, huruvida sedlar skulle anses märkta genom ett namns öfverstrykande, får jag påminna om en gammal god regel, den nemligen, att man bör reflektera något litet öfver hvarje förekommande uttryck och söka att deri inlägga dess verkliga mening, och man bör väl besinna hvad ordet *märkt* betyder i svenska språket. Skall en sådan sedel som jag nämnt anses märkt, så vill jag gå ännu längre och påstå, att under sådana förhållanden man icke kan få tag i någon sedel, som icke är på ett eller annat sätt "märkt". Det är t. ex. tydligt och klart att, då en del af Kammarens ledamöter begagna öfvertryckta sedlar med naggade kanter, och en annan del handskrifna sedlar med klippta kanter, hvar och en af dessa sedlar för sig måste anses märkt. Och på många andra sätt kan en sedel då märkas: genom begagnandet af blått eller rödt bläck, genom en tillfällig plump etc. etc. Men detta har tydligen icke varit lagstiftarens mening, utan man måste väl söka en förnuftig tolkning af ordet, och man kan då ej undgå att finna, det lagstiftaren med förbudet mot märkning af sedlarne afsett annat än att bevara den slutna omröstningens karakter af sluten.

Af dem åter, som i öfrigt försvarade den åsigt som jag delar, funnos några, som förmenade, att sedlar borde anses märkta endast så vida de voro det utanpå, men att det ingenting betydde, om de voro märkta inuti. Detta är naturligtvis origtigt, ty om man märker sedeln inuti, t. ex. genom att skrifva under sitt namn eller sina initialer, så skulle ej omröstningen vara sluten, då det ju står hvar och en fritt att se på, när sedlarne vecklas upp, och man dervid lätt kunde få reda på, hvem som lemnat sedeln.

Skulle det nu förbjudas att begagna sedlar, deruti man strukit öfver ett eller flera namn, så skulle raka motsatsen mot hvad lagstiftaren åsyftat inträffa, nemligen att man derigenom tvingade till öppen votering, ty om man måste göra sig det besväret att skrifva valsedeln i stället för att på den tryckta valsedeln stryka öfver något namn, som går lätt för sig, kan ofta inträffa, att mången, han må nu hafva mer eller mindre lätt att skrifva, af beqvämlighet tager en tryckt valsedel, och då man väl vet, hvilka namn den innehåller och att man icke deri får stryka öfver något namn, så kan hvar och en ju förstå, huru den sålunda röstande begagnat sin rösträtt. Detta i afseende å sjelfva rättsfrågan, som förut varit ganska tydlig, ehuru jag velat göra detta tillägg till hvad som brustit i bevisföringen.

Hvad sjelfva saken beträffar, så ber jag att helt upprigtigt få säga — och ingen må taga sig för nära af hvad jag yttrat eller misstycka det, ty jag har icke för afsigt att såra — att det med knapp majoritet fattade beslutet tillkommit i partiafsigt för att derigenom förhindra partiets medlemmar från att förändra listan. Att de icke skola skrifva om listan är säkert, ty det är förenadt

Ang. val af ledamöter i Enskilda Utskottet. (Forts.)

med mycket besvär att skrifva en valsedel, då deremot att förändra ett eller flera namn är en ganska lätt sak. Jag upprepar det att jag icke vill såra någon med hvad jag säger, och, om jag tillhörde något parti, så skulle jag äfven begagna mig af hvarje lagligt medel för att sammanhålla partiet. Nu tror jag, att det icke finnes någon sammanhållning hos partiet i åsigter, åtminstone icke i stora partifrågor, och jag vet verkligen icke genom hvad det sammanhålles, om icke genom den gamla adhæsionskraften, eller att det hängt ihop så länge, att det blifvit svårt för partiet att komma i sär. Derföre är det angeläget att begagna sig af alla lagliga medel för att hålla partiet tillsammans. Så t. ex. Herr Carl Ifvarssons försök häromdagen att försäkra sig vara tillfredsställd med Hans Excellens Justitiestatsministerns yttrande och derigenom inbilla sitt parti att han fått rätt i kommerskollegiifrågan, under det Hans Excellens svarat motsatsen.

Det är nu ett mycket kraftigt medel för partiet, att man icke får stryka öfver något namn i valsedlarne, ty derigenom kan lätteligen omröstningen öfvervakas. Men då, efter min förmening, detta skulle leda till en af grundlagen förbjuden öppen votering, så hemställer jag, om man icke skulle vilja hafva så mycken aktning för hvar och ens frihet och så stor hänsyn till menskliga naturens svaghet, att man lemnade hvar och en tillfälle att fritt rösta. Jag får således yrka, att de två valsedlar, hvarå funnits öfverstrukna namn, måtte godkännas.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf Herr Talmannen propositioner så väl på Herr Verner Ericsons yrkande, att de ifrågavarande namnsedlarne måtte godkännas, som ock på bifall till den motsatta meningen, eller att samma sedlar skulle anses såsom märkta och följaktligen kasseras; och förklarade Herr Talmannen sig hafva funnit den senare af dessa propositioner vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef då begärd, i anledning hvaraf skedde uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill att två vid valet aflemnade namnsedlar, å hvilka namn finnas öfverstrukna, skola anses såsom märkta och till följd deraf kasseras, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren ansett, att ifrågavarande namnsedlar skola godkännas.

Omröstning företogs och utföll med 85 ja mot 80 nej; hvadan Kammaren fattat beslut i enlighet med ja-propositionen.

Herr Talmannen tillkännagaf derefter utgången af det för-

Ang. val af ledamöter i Enskilda Utskottet. (Forts.)

rättade valet; och hade vid detsamma till ledamöter i Enskilda Utskottet blifvit utsedde:

Herr *F. Asker*	med 123	röster.	
Friherre *C. E. Fock*	„ 120	„	
Herr *E. F. Meijer*	„ 118	„	
„ *Ola Andersson*	„ 112	„	
„ *G. Hæggström*	„ 112	„	
Friherre *I. Koskull*	„ 111	„	
Herr *Samuel Johnson* . . .	„ 110	„	
„ *A. W. Uhr*	„ 109	„	och
„ *Carl Johansson* . . .	„ 106	„	

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till Konstitutions-Utskottet Herr A. Bäckströms på Kammarens bord hvilande motion, N:o 162, om ändring eller förklaring af eller tillägg till 15, 16 och 18 §§ Riksdagsordningen.

§ 4.

Skedde föredragning af Konstitutions-Utskottets memorial N:o 1, med uppgift å hvilande förslag till ändringar i grundlagarne.

De i *punkterna 1 och 2* anmälda förslag till ändringar i Tryckfrihetsförordningens 1 § 1, 3 och 9 mom. samt i Regeringsformens 35 § antogos.

I *punkten 3* hade anmälts följande förslag till tillägg i 80 § Regeringsformen:

"Varder genom särskild lag, med indelningsverkets upphäfvande, annan grund lagd för ordnandet af krigsmakten till lands och sjös, då må ej ändring i sådan lag göras utan af Konungen och Riksdagen samfält."

Beträffande detta förslag anförde:

Herr Rydin: På de skäl jag anfört och utvecklat uti afgifna reservationer emot Konstitutions-Utskottets betänkande i denna fråga vid 1874 och 1875 årens riksdagar, får jag yrka afslag.

Vidare yttrades ej. Sedan propositioner af Herr Talmannen gifvits på så väl det ifrågavarande grundlagsändringsförslagets antagande som dess förkastande, blef samma förslag af Kammaren antaget.

Punkten 4.

Det i denna punkt framlagda förslag till ändring i 22 § Regeringsformen antogs.

Punkten 5.

Om förändrad organisation af Statsrådet.

Riksdagen år 1875 hade antagit att hvila till vidare grundlagsenlig behandling:

dels här nedan intagna förslag till förändrad lydelse för 5 och 6 §§ Regeringsformen, nemligen:

§ 5.

Statsrådet skall bestå af tio ledamöter, bland hvilka Konungen utnämne en att vara Statsminister och Statsrådets främste ledamot. Desse ega att alla i Statsrådet förekommande ärenden öfvervara. Ej må fader och son eller bröder på en gång vara ledamöter af Statsrådet.

§ 6.

Af Statsrådets ledamöter skola sju vara chefer och föredragande, hvar för sitt departement, nemligen:

Ministern för utrikes ärendena för Utrikes-departementet;

En chef för Justitie-departementet;

En för Landtförsvars-departementet, hvilken tillika vare Konungens rådgifvare i kommandomål för armén;

En för Sjöförsvars-departementet, hvilken tillika vare Konungens rådgifvare i kommandomål för flottan;

En för Civil-departementet;

En för Finans-departementet; samt

En för Ecklesiastik-departementet.

Den närmare fördelningen af ärendena, departementen emellan, bestämmes af Konungen genom en särskildt utfärdad, offentligen kungjord stadga.

Bland de tre statsråden utan departement böra minst två hafva förvaltat civil beställning;

dels jemväl åtskilliga föreslagna förändringar i 11, 12, 26, 32 och 34 §§ Regeringsformen, 32, 33, 34 och 36 §§ Riksdagsordningen samt 1, 4 och 5 §§ Tryckfrihetsförordningen, hvilka förändringar rörde endast redaktionen och vore en följd af de ändringar, som föreslagits i 5 och 6 §§ Regeringsformen.

Det af Utskottet i förevarande punkt anmälda förslag till ändring i grundlagarne blef nu i ett sammanhang till afgörande föredraget, hvarefter ordet på begäran lemnades till

Herr Asker, som anförde: Herr Talman! Mine Herrar! Dessa nu föreliggande ändringsförslag räkna sitt parlamentariska ursprung

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

från 1872 års riksdag. Då väckte nemligen en ledamot af denna Kammare förslag om en så beskaffad förändring i Statsrådets organisation, att i spetsen för ledningen af dess angelägenheter skulle ställas en statsminister, hvilken tillika borde fungera såsom konseljpresident, och att Statsrådet i öfrigt skulle arbeta på två afdelningar i likhet med Frankrikes "Conseil d'Etat". Konstitutions-Utskottet så väl som Riksdagens båda Kamrar afslogo då detta förslag, men i anledning af en inom Första Kammaren väckt motion, framställde Konstitutions-Utskottet ett ändringsförslag i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det nu föreliggande. I det ursprungliga förslaget angafs ofördydbart, att syftet och meningen med detsamma skulle vara, att här införa det s. k. parlamentariska styrelsesättet, hvarmed i allmänhet afses, att Regeringen alltid skall föra riksstyrelsen i öfverensstämmelse med flertalets inom representationen mening. Det torde dock icke alltid vara så lätt att finna, hvar denna flertalets mening befinner sig, och utan att taga i beräkning, huruledes så väl i den ena Kammaren som i den andra åsigterna kunna vexla från den ena riksdagen till den följande, torde äfven böra ihågkommas, att enligt Riksdagsordningen båda Kamrarne, hvar för sig, ega lika behörighet och myndighet. Erfarenheten har också bekräftat, att vid sådana tillfällen, då Riksdagens båda Kamrar stannat i lika och med hvarandra öfverensstämmande åsigter gent emot Regeringens, har det parlamentariska styrelsesättet hos oss redan gjort sig gällande, så långt det kan anses vara förenligt med innehållet af våra grundlagar. Att utsträcka denna parlamentarism ännu längre och att småningom föra den till dess yttersta spets, torde vara så mycket mindre tillrådligt, som de politiska vindkasten lätt kunna framkalla uppenbarelsetecken af mer eller mindre tvifvelaktigt värde. Ifrågavarande förslag gäller emellertid, huruvida Statsrådets främste ledamot äfven tillika skall vara statsminister. Det kan visserligen icke förnekas, att ju icke vissa tidpunkter funnits med exempel på utmärkta och framstående statsministrar, som ledt sitt fosterlands angelägenheter på ett sätt, som för alltid i tacksamt minne förvarar deras namn i häfderna. Sådane män voro till exempel Sully, Henrik den IV:s vän, och Axel Oxenstjerna, Gustaf II Adolfs, men vi böra likväl ihågkomma att statsformerna, vid de tidpunkter dessa män lefde, voro mycket enklare än nu, äfvensom att staternas ställning i politiskt hänseende var helt annorlunda än i våra dagar. En så beskaffad ministerorganisation kan tänkas behöflig i en stat, der ett stort enhets- och sammanslutningsarbete fortgår, med syftemål att förena flera med hvarandra mer eller mindre söndrade delar, men uti ett land, der detta arbete redan blifvit undangjordt, förefinnas icke sådana förhållanden, och hvad nu särskildt beträffar Sverige, så kunde den ministeriela makt, som i föregående tider lades i händerna på framstående statsmän, möjligen försvaras af sjelfva statens dåvarande stora politiska anspråk. För att nu emellertid söka klargöra min tankegång beträffande frågan, icke endast huruvida nu föreslagna grundlagsförändringar böra anses nödiga och nyttiga,

utan äfven om de äro förenliga med gällande grundlagsbestämmelser, tillåter jag mig anföra några historiska data från ett land, som företrädesvis experimenterat med det parlamentariska styrelsesättet i dess mest omfattande bemärkelse. Då jag dervid icke kan underlåta att åberopa ett och annat, som förut blifvit i Kammaren sagdt eller antydt, har jag för detta tillvägagående icke att anföra någon annan ursäkt, än att jag behöfver dessa historiska utgångspunkter för mitt åskådningssätt.

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

Med den förändring i tänkesätten, som inträffade vid slutet af förra århundradet, framstod samtidigt en man, som framför alla andra var danad att tilldraga sig hela Europas uppmärksamhet. Denne man var Talleyrand. Det var om honom, som humoristen Börne yttrade: jag skulle vilja hafva denne man i mitt rum, jag skulle hänga honom på väggen som en barometer, och utan att läsa någon tidning, utan att öppna fönstret, skulle jag alla dagar veta hurudan väderleken vore i verlden. Talleyrand blef också, i följd af sin politiska och diplomatiska skicklighet, Europas krönika under loppet af fyra decennier. Men politiska epoker finnas, då mycket framstående och skickliga statsministrar blifva besvärliga, i synnerhet om regenterne sjelfve äro begåfvade med öfverlägsna egenskaper. Det förflutna visar oss äfven exempel härpå i förhållandet mellan Talleyrand och Napoleon I. Den framstående ministerns tryckning på regentens vilja och handlingar verkade derhän, att Talleyrand afskedades. Jag lemnar derhän huruvida papperet, hvarpå detta afsked var skrifvet, kunde begagnas eller blef begagnadt såsom förladdning till nederlaget vid Waterloo. Då emellertid genom Talleyrands inflytande det legitima konungadömet hade blifvit återupprättadt i Frankrike, belönades han dermed, att han blef Ludvig XVIII:s premierminister. Men denne utomordentlige statsman hade varit en händelsernas man, och detta kunde det till makten komna gamla konungska partiet icke förlåta honom, utan han blef äfven från sistnämnda post afskedad. Nu kan man väl fråga, hvad hafva de anförda exemplen att göra med den föreliggande frågan? Må det tillåtas mig svara, att jag nämnt denne statsman derföre, att han varit en af parlamentarismens förkämpar i Europa och att han vid sin död i Maj 1838 hade fått se alltför många statsförfattningar efterträda hvarandra i sitt fädernesland under republiken, direktoriet, konsulatet, kejsardömet, restaurationen, de hundra dagarnes regering, äfvensom under särskilda konungadömen af det äldre och yngre Bourbonska huset. De vexlande tilldragelserna skedde visserligen icke derföre, att Talleyrand varit premierminister, men förnekas kan väl icke heller, att den maktställning, han innehade eller innehaft i regeringens medelpunkt vid afgörande tillfällen, förskaffat honom ett äfventyrligt välde öfver händelsernas gång.

Från restaurationens dagar finnes ett annat exempel att åberopa, hvilket äfven kan anses såsom en illustration till det parlamentariska styrelsesättets historia; nemligen Decazes. Från en anspråkslös och underordnad tjenstemannaställning blef han tillfälligtvis bemärkt af Frankrikes konung och snart befordrad till

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

polisprefekt. Det dröjde sedermera icke länge innan han inkallades i rådkammaren och blef premierminister, hvilken befattning han innehade från slutet af Juli 1818 till Februari 1820. Denna hans ministerbana var kanhända den mest lysande, som kunnat åberopas under det äldre Bourbonska konungadömet, åtminstone i senare tider. Han framstod såsom en medlare mellan de gamla och nya tidsförhållandena och han ledde alla statens angelägenheter lika mycket med afsigt att befästa konungadömet som att upprätthålla den lagbundna friheten. Men äfven han blef snart omspunnen af det politiska nät, som tilltråcklades af det gamla konungapartiet, och måste således afgå från sin framstående plats. De parlamentariska striderna fortsattes emellertid och slutade, såsom vi alla veta, med den mest Bourbonska och konungska af alla ministèrer, som Frankrike haft, nemligen den Polignacska ministèren, som i sitt fall drog med sig både statsförfattningen och konungadömet.

Juli-regeringen under Ludvig Filip visar oss de parlamentariska striderna i en annan upplaga; då framträdde två, med hvarandra täflande statsmän, hvar för sig skicklige och utmärkte i alla afseenden, nemligen Guizot och Thiers. Guizot uppstälde såsom regeringsregel samma grundsats, som är den gällande i vår regeringsform, hvaremot Thiers yrkade, att konungen borde regera men icke styra. Thiers skulle sedermera sjelf försöka sig i konsten, huruvida man kan regera utan att styra, men jag vet icke om han funnit, att sjelfmotsägelsen i hans egen grundsats saknade fotfäste i verkligheten. Emellertid hade under Ludvig Filips tid parlamentarismen hunnit ända derhän, att, om vid president-valet till deputerade kammaren i Maj 1839 Thiers fått en enda röst mer än Sauzet, hade den dåvarande ministèren gått öfver bord. Huruvida ett så beskaffadt parlamentariskt styrelsesätt kan vara lyckligt för ett land, har jag åtminstone för min del svårt att fatta. Emellertid blef efter omvexlande strider emellan dessa begge framstående statsmän Guizot den, som i egenskap af konseljpresident ledde Frankrikes allmänna angelägenheter i 7 år, tilldess äfven han icke förmådde utföra sitt uppdrag, utan blefvo både konungadömet och statsförfattningen bortsopade af stormvinden; och den då inträdda hvälfningen ledde först till republiken 1848, samt vidare till statskuppen och kejsardömet. Under detta senare finna vi åter en stor statsman, en statsminister, som visst icke kan frånkännas de mest utmärkta egenskaper, nemligen Rouher. Han stod på höjden af ministeriel makt då den Mexikanska frågan afhandlades i lagstiftande corpsen; det var då som han ironiskt tillropade Thiers: "L'empereur gouverne et il gouvernera", men den inflytelserike och mäktige statsministerns försäkran om tillvaron af en stark monarkisk makt var dock icke tillräcklig att förekomma kejsardömets undergång.

Om man nu vill med hvarandra sammanställa dessa tre statsmän, hvars namn jag tillåtit mig att här exempelvis anföra, nemligen Decazes, Guizot och Rouher, måste man medgifva att alla tre voro utmärkte män, särskildt danade att leda sitt lands ange-

lägenheter, men det vill förefalla, som om denna parlamentariska ministerorganisation icke *inom* sig eller *med* sig egde tillräcklig fjederspänstighet att bestå i oppositionela strider, hvarunder, för att tala med Konstitutions-Utskottet, frågan gäller att vara eller icke vara. Det är lätt att skapa politiska embeten med omfångsrik och ansvarsfull makt, och man kan af en sådan organisation hoppas det bästa och mest gagnande inflytande under vissa särskildt afsedda förhållanden, men man bör kanske icke förgäta, att det icke är den politiska organisationen i och för sig utan dess verkningar, som äro afgörande för djupgående frågors politiska betydelse. Man lagstiftar icke för ögonblicket utan för framtiden, och ingen af oss, mine Herrar, eger framtiden i sin hand. Det är emellertid lätt att invända, att Sverige icke är Frankrike, men Sverige är lika litet Ryssland, Tyskland eller England. Hvarje land har sina egenheter. Ryssland är en envåldsmakt, förhållandena i Tyskland och England sammanstämma hvarken med våra historiska traditioner eller våra samfundsbegrepp. Alla tre dessa stater äro stormakter, ja, man skulle till och med kunna ifrågasätta, om icke sjelfva successionsordningen i England kan ega någon andel i tillvaron af dess premierminister.

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

Man skulle ock kunna fråga, huruvida icke Sverige med sin nuvarande styrelseorganisation funnit en lycklig medelväg till regeringsfrågans lösning. Obestridligt torde vara, att den s. k. departementalstyrelse, som hos oss infördes 1840, under de 35 år, som sedan dess förflutit, visat sig vara både lycklig och gagnande; och hvar finnes väl det land, som under denna tidrymd gått så framåt i alla rigtningar, som Sverige? Kan det väl vara skäl att förbereda en återgång till förflutna tiders förhållanden, då vi förvärfvat en så lycklig erfarenhet af vår nuvarande styrelseorganisation? Vi hafva i väsentlig mån denna organisation att tacka för att vi nu befinna oss i denna Kammare jemte mycket annat, som blifvit af regeringen grundlagdt och genomfördt. Vi hafva visserligen, äfven vi, försökt oss med ministerstyrelser. Kanslipresidenten under frihetstiden till exempel var ju en styrande minister och, om jag icke minnes orätt, förändrades till och med sjelfva titeln vid 1765 års riksdag från kanslipresident till den af premierminister. Men skulle väl minnet af frihetstiden, som egentligen var en tid af ofrihet, verkligen vara så inbjudande att vi borde vidtaga en förändring, ledande till ett omloppsarbete, som mången i detta fall önskade se afslutadt under vår politiska utveckling. Kan det verkligen vara eftersträfvansvärdt, att vi antaga en grundsats, som skulle leda oss in i dermed jemförliga förhållanden? Förunderligt är ock, huru meningarne vexla med tiderna. Efter 1857 års riksdag tillsattes en komité med uppdrag att verkställa förarbeten för styrelseverkens förändring och förenkling. I den skrifvelse, som af regeringen afläts till denna komité, lemnades, så vidt jag minnes rätt, om icke bestämd, åtminstone indirekt föreskrift, i enlighet med Ständernas begäran, att organisationsarbetet borde utföras så, att departementalstyrelsens grund lemnades orubbad, ty man ville icke på den tiden veta af någon

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

som helst ministerstyrelse. Vänder jag åter om de begge slutsiffrorna i sistnämnda årtal, ledes min tanke i en annan rigtning. Ty vid 1875 års riksdag förklarades hvilande detta grundlagsändringsförslag, hvilket just afser införande af ett styrelsesätt, som vi hittills med all makt velat undvika. Men äfven om jag ansåge mig böra godkänna detta ändringsförslag, skulle jag i alla händelser hysa betänkligheter dervid, emedan detsamma, enligt min öfvertygelse, icke innehåller annat än en ofullständig tanke. Med bortseende från stadgandet om statsministern, är nemligen departementalstyrelsen i öfrigt till alla delar bibehållen. Men just begreppet statsminister förutsätter ministerstyrelse, hvaremot statsministern utan något ministerråd enligt ifrågavarande förslag icke blir annat än en exponent af hvad han i verkligheten icke kan vara. I alla händelser torde det få anses vanskligt, såsom jag redan förut haft äran yttra, att återgå till sådana mönster för ministerstyrelse, som vi förut haft men till det konstitutionela statsskickets framgång undanröjt.

En framstående, gerna hörd och aktad talare i denna Kammare yttrade, då frågan förra gången här var föremål för öfverläggning, att han önskade sitt fosterland många sådana statsmän som frihetstidens Horn, och jag skulle ej vågat sätta min enskilda mening emot den frejdade talarens, om jag icke kunnat åberopa en annan och bättre åsigt till stöd för min egen. Hvad säger Geijer? I sin historiska teckning öfver frihetstiden skrifver han: "Vi äro inga beundrare af en Horn och hans likar": och Geijer, mine Herrar, var en stor häfdatecknare.

Det var ock med aktgifvande på framfarna tiders händelser som 1809 års män inskrifvit i Sveriges regeringsform, huruledes konungen skulle styra riket med ansvarige rådgifvare. Denna regeringsmakt blef lika litet någon allenastyrelse i detta ords vanliga mening som i Regeringsformen infördes någon som helst ministerstyrelse. Grundregeln i detta lagbud blef en förmedling mellan konungens och rådets maktbefogenhet och bär enligt min uppfattning pregeln af ett sant och verkligt konstitutionelt statsskick. Rubbas grundvalarne för denna maktfördelning i ett monarkiskt land, bör man väl tillse att icke tyngdpunkten alltförmycket lägges i den ena vågskålen, ty detta öfverensstämmer ingalunda med nyss antydda och ännu gällande grundlagsbud. I alla händelser bör man icke heller af en viss likgiltighetskänsla låta sig ledas derhän, att man godkänner ett så beskaffadt förslag som detta. Väl har inom denna Kammare blifvit yttradt, att det vore utan någon egentlig betydelse antingen man bifölle eller afsloge den nu ifrågasatta grundlagsförändringen, men ett sådant skäl tyckes väl snarare tala för afslag än för bifall. Då frågan gäller att rubba häfdvunnen samhällsordning, hvilken i alla hänseenden visat sig vara gagnelig och lycklig för vårt land, torde man äfven få erinra, hurusom ifvern att förbättra icke bör bringa i glömska faran af att förändra.

Med förklarande att jag för min del blott önskat få till protokollet framföra min enskilda åsigt, angående denna enligt mitt

omdöme högst vigtiga samhällsfråga, slutar jag med att åberopa en i våra dagars historia framstående statsman, som yttrat: "De företräden, som gifva en författning bestånd, äro de rättigheter den skänker och de intressen den skyddar."

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

Herr Behmer: Att den fråga, som nu föreligger till afgörande, utan tvifvel är af stor framtida betydelse för vårt land, torde icke lida något tvifvel. Den har också undergått en grundlig pröfning icke allenast vid föregående riksdag, utan äfven sedan dess så väl i skrift som i tal. Då jag anser, att hvar och en bör efter sin större eller mindre förmåga bidraga till frågans rätta lösning, ber jag att få i ämnet uttala min åsigt. Endast med den största varsamhet bör man inlåta sig på förändringar i grundlagen och framför allt icke vidtaga andra ändringar än sådana, som äro högst nödiga eller nyttiga. Men att det nu föreliggande ändringsförslaget kan inrangeras under någon af dessa rubriker, derför hafva, enligt mitt ringa omdöme, icke fullt giltiga skäl blifvit anförda, hvaremot jag anser det som mot förslaget förekommit tillräckligt ådagalägga detsammas olämplighet, och jag finner min öfvertygelse om onödigheten af ändringen med bestämdhet stadgad derigenom att regeringen, hvilken väl i främsta rummet bort inse hvad härutinnan gjordes behof, icke funnit skäligt framställa proposition om ändring i det bestående, hvilket hittilldags varit tillfredsställande. Man har såsom skäl för ifrågavarande förändring i Regeringsformens gällande bestämmelser framhållit, bland annat, att representationen gent emot regeringsmakten blifvit för stark, och att ett riksdagsregemente genom samma ändring skulle förebyggas. Jag tror icke detta, utan snarare, att detta regemente skulle genom förändringen befordras, enär taburetterna antagligen då komme att uteslutande besättas med män, tillhörande det parti, hvilket vid tiden för tillsättandet representerade majoriteten inom Riksdagen. Huruvida detta under alla förhållanden kan vara nyttigt, vågar jag betvifla. Mig synes att de exempel, vi i detta hänseende hafva från en del andra länder icke just mana till efterföljd. Emellertid håller man ju strängt på grundlagens ordalydelse, och det med rätta. För icke många dagar sedan förekom i denna Kammare en diskussion, under hvilken en grundlagsparagraf dissekerades ända in i dess minsta delar, och deras åsigt gjorde sig gällande, hvilka yrkade en sträng bokstafstolkning. Samma förhållande har egt rum i dag. Detta gälde dock endast en fråga af jemförelsevis mindre vigt. Nu åter, då det gäller en fråga af stor betydelse, synes man icke så angelägen att framhålla ordalydelsen i det på ändringar sådana som den förevarande tillämpliga grundlagsbud, som förekommer i 38 § Riksdagsordningen. Men intill dess det inträffar — som ännu icke skett — att tydligen blifvit ådagalagdt, det föreslagna förändringen är högst nödvändig eller nyttig, torde stadgandet i samma paragraf böra verka derhän, att vi låta ändringsförslaget fara. För min del, då jag anser detsamma icke allenast icke

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

nyttigt, utan högst skadligt, hvilket framtiden nog kommer att utvisa om det antages, yrkar jag afslag å grundlagsändringen.

Herr Berg: Ehuru, att döma af de ökade sympatier, med hvilka föreliggande fråga, för hvar gång den framträdt, blifvit af Riksdagen omfattad, förslagets framgång sannolikt ej torde vara tvifvel underkastad, och ehuru jag ej är så förmäten, att jag tilltror mig kunna åt ämnet gifva någon ny belysning och ännu mindre genom mitt yttrande inverka på denna Kammares beslut, har jag likväl, med afseende å den stora vigt, frågan, enligt min uppfattning eger, ansett det vara en pligt, åtminstone mot mig sjelf, att, innan förslaget blifvit till grundlag antaget, uttala de betänkligheter emot detsamma, jag af innersta öfvertygelse hyser.

Såsom motiv för sin hemställan, att förslaget måtte antagas att hvila till vidare grundlagsenlig behandling, har förra årets Konstitutions-Utskott hufvudsakligen endast åberopat, att den framstående ställning framför öfriga ledamöter af Statsrådet, justitistatsministern nu intager, grundar sig å förhållanden och förutsättningar, som nu ej längre förefinnas, och att denna hans ställning understundom kan medföra svårighet för Konungen att till chef för Justitie-departementet välja den för detta embetes skötande mest lämpliga person.

För min del vill jag icke förneka sanningen häraf. Men deraf att chefen för sagda departement icke i denna egenskap bör ega någon högre värdighet eller betydelse inom Statsrådet än dess öfriga ledamöter, följer *icke* med nödvändighet, att någon af de senare skall intaga en sådan framstående plats.

Detta skäl är således icke till fyllest, utan andra, mera vigtiga måste finnas. Då emellertid Konstitutions-Utskottet ej i ämnet anfört något annat, har jag af Utskottets uttalanden vid de föregående riksdagar, frågan varit å bane, äfvensom af den inom Kamrarne förda diskussionen sökt hemta upplysning om, hvari de egentliga skälen bestå, och hvilken fördel man med förändringen afser att vinna. Vid genomgående af debatten från dessa riksdagar, har jag till en början funnit åtskilliga uppgifter om hvad den blifvande främste ledamoten af regeringen *icke* skall vara. Man har nemligen med anledning af farhågor, som en eller annan talare framhållit, afgifvit de mest kraftiga försäkringar, att han *icke* skall blifva någon vicekonung, *icke* någon konseljpresident, icke någon ministre-orateur, *icke* någon partiledare o. s. v. Men dessa *negativa* förtjenster, — om de verkligen finnas — synas mig dock icke vara till fyllest, ty för antagande af en grundlagsförändring fordras icke allenast att den *icke är skadlig*, utan förändringen måste äfven vara *nödig* och *nyttig* samt *möjlig att genomföra*. Men då jag sökt efterforska föreslagets *positiva* förtjenster, hafva i afseende derå samt i fråga om den blifvande premierministerns betydelse de svar jag af diskussionen erhållit utfallit väsentligen olika. En del talare synas nemligen på honom ej ställa några särdeles stora anspråk. Enligt deras åsigt, skulle

han endast vara den, till hvilken Konungen hade att vända sig, då han ville sammankalla Statsrådets ledamöter. Han skulle vidare föra ordet i den s. k. statsråds-beredningen, och tillika framföra de meddelanden, regeringen i vissa frågor kan hafva att göra Riksdagen, och således der föra regeringens talan. Men fordrar man endast detta af statsministern, så synes mig för ändamålets vinnande en grundlagsändring sådan som den ifrågavarande ingalunda vara af nöden. Till att sammankalla Statsrådets ledamöter, tror jag en så högtidlig apparat, som en premierminister, icke vara af behofvet påkallad. Vid de konfidentiela öfverläggningar, som ega rum i den af grundlagen okända statsrådsberedningen, torde, om ens någon ordförande der kan anses behöflig, förhandlingarne lämpligast ledas af chefen för det departement, till hvilket det till öfverläggning derstädes förekommande ärendet hörer, och hvilken väl bör antagas derom ega den största sakkännedom, och att regeringen icke utan biträde af en statsminister skulle kunna framföra sina uttalanden till Riksdagen synes mig icke kunna med allvar förutsättas.

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

De fleste talare, hvilka uppträdt till förmån för förslaget, och bland dem äfven motionären, hafva också uttalat åsigter, enligt hvilka åt den ifrågasatta förändringen skulle gifvas en vida *större* och *mera genomgripande* betydelse; och då denna mening äfven delas af de föregående Riksdagars Konstitutions-Utskott, som haft frågan under behandling, synes den mig böra läggas till grund för bedömandet af hvad med förslaget egentligen åsyftas och af det inflytande, detsamma kan komma att utöfva på vårt statsskick. 1872 års Konstitutions-Utskott erinrar om nödvändigheten deraf, att inom Statsrådet skulle finnas en man, med hvilken Konungen i vigtigare frågor företrädesvis kunde meddela sig, innan saken gjordes till föremål för behandling inom Statsrådet, och till hvilken äfven Riksdagen kunde vända sig, när han i någon maktpåliggande fråga ville inhemta regeringens tanke.

Under debatterna har man vidare af så väl motionären som från andra håll hört närmare beskrifvas, på hvad sätt den blifvande premierministern skulle komma att verka. Han skulle, har man sagt, ordna, leda och öfvervaka ärendenas behandling i statsrådsberedningen, dervid sammanjemka olika meningar och bringa de särskilda departementschefernas olika förslag och olika åsigter till öfverensstämmande beslut, samt således, genom den framstående ställning han skulle inom Statsrådet intaga och den vigt, hans ord der skulle ega, komma att blifva, så att säga, den ledande principen, det sammanhållningsband, hvarigenom regeringen skulle känna sig stå såsom *en* man och sålunda erhålla nödig styrka och enhet. Men på den frågan, huru den blifvande ministerpresidenten verkligen skulle kunna uträtta allt det, som man sålunda af honom fordrar, utan att, åtminstone i någon mån, på honom öfverflyttades den makt och myndighet, som enligt grundlagen tillkommer Konungen allena, har jag icke funnit något annat svar än en hänvisning till åtskilliga lysande namn — en Axel Oxenstjerna, en Bismarck m. fl., — hvilka kunnat kraftigt inverka

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

på styrelsen, utan att konungamaktens anseende deraf förminskats. Ingen kan lifligare än jag önska, att snillet eller åtminstone öfverlägsna insigter, mogen erfarenhet och kraftig vilja samt framför allt sann fosterlandskärlek ständigt måtte finnas inom Konungens råd, och jag är fullt öfvertygad, att en man, som blifvit med dessa egenskaper begåfvad, icke skall dröja att till fromma för konung och folk visa sitt inflytande på regeringens gång; men jag kan icke föreställa mig, att i den nu föreslagna institutionen af en premierminister kan ligga någon magisk kraft, mäktig att hos den, som bekläder detta embete, framlocka de egenskaper, jag nyss antydt. Det är nemligen icke med statsråden som med siffror, att de få högre valör efter den ordning, i hvilken de placeras. Deras värde bestämmes efter deras egenskaper, och den bland dem, som i detta afseende är den främste, behöfver icke någon särskild stämpel eller särskild plats för att vinna framgång för sina åsigter. Men om nu den, som i en framtid kommer att sättas främst, i verkligheten icke är den främste — Oxenstjernor eller Bismarckar stå ej alltid till buds — då fruktar jag, att det öfvervägande, om icke uteslutande inflytande, man vill gifva honom premierministern inom förvaltningens olika grenar, icke kan vinnas annat än på bekostnad af den sjelfständighet och det nit, man hittills varit van att finna hos de särskilda departementscheferna, och att dessas anseende och ansvar kommer att sjunka i samma mån den förres höjes.

I länder, der i politiskt afseende strängt åtskilda partier, hvart under sin chef, stå rustade mot hvarandra, beredda att för det politiska mål, de stält främst på sitt program, låta skiljaktigheter i andra frågor vika, der har regenten, vid det ena partiets fall, alltid i det förra oppositionspartiets chef tillgång till en premierminister, som, redan förut omgifven af framstående män, hvilka sjelfmant stält sig under hans ledning, är färdig att med dem ingå i den nya ministèren, som också med säkerhet kan vänta understöd af det parti, från hvilket de utgått och hvilket de fortfarande tillhöra.

Hos oss deremot, hvarest — enligt min tanke lyckligtvis — inga verkliga politiska partier med på förhand bildade ministèrer finnas, torde det icke alltid för Konungen blifva lika lätt att finna en man, som icke blott sjelf tilltror sig ega utan verkligen besitter de utmärkta statsmannaegenskaper, utan hvilka han icke lärer kunna åtaga sig ledningen af en ministèr eller kunna förmå kunnige, sjelfständige och upplyste män att under hans fana der taga sitt inträde. Väl är det sant, att om vi icke hafva politiska partier i egentlig mening, likväl vissa brännande frågor för dagen kunna bland dem, hvilka i dessa frågors lösning hafva sitt intresse, bilda och sammanhålla en öfvervägande majoritet: men jag tror icke att denna majoritets ledare, om ens någon sådan finnes, alltid skall kunna med säkerhet påräkna att bland sina förra anhängare finna tillräckligt antal män, villige att med och under honom taga plats i Konungens råd och, om han nödgas vända sig utom denna krets för att söka kolleger, som blifva

villige att åtaga sig de mera ansträngande löpande göromålen, men med förbindelse, att i alla vigtiga frågor ställa sig under premierministerns ledning och icke till Konungen frambära några åsigter, som ej öfverensstämma med premierministerns, befarar jag, att det icke blifver bland de utmärktaste förmågorna, han får göra sitt val, och i allt fall, så länge i grundlagen qvarstå de stadganden, enligt hvilka hvarje Konungens rådgifvare ålägges att i alla förekommande frågor till protokollet uttala sin mening samt derjemte föreskrifver, att statsrådsprotokollen skola bifogas Konungens propositioner till Riksdagen och till dess Konstitutions-Utskott öfverlemnas, tror jag icke att någon premierminister, hur framstående och mäktig han än må blifva, skall kunna hindra, att någon gång från hans åsigter afvikande meningar blifva inför Konungen uttalade och komma till Riksdagens kännedom. Ett enigt Statsråd, som kan tillvinna sig folkets förtroende, är onekligen i hög grad egnadt att gifva konungamakten styrka, men enigheten skall hafva sin grund i upplyste och sjelfständige mäns fria öfverensstämmelse i åsigter, icke i den enes tvungna undergifvenhet under den andre, och endast åt en sjelfständig man skänker ett sjelfständigt folk sitt förtroende. Politiska partier hafva dock icke, så vidt jag vet, gjort sig kända såsom synnerligen goda plantskolor för sjelfständigheten, och den styrka hos en regering, som icke har sin rot i hennes egen inneboende och samlade kraft utan i ett utanför stående partis understöd, hvilket icke kan räknas längre än detta partis åsigter och planer fullföljas, tror jag snarare skall komma att uppfattas såsom en svaghet: ty Sveriges grundlag likasom Sveriges folk förutsätter en konungamakt, som, höjd öfver de skilda partiernas stundom inskränkta synkrets, lyssnar till folkets önskningar, från hvilket håll de än må uttalas, samt söker att värna allas frihet och befrämja *allas* väl, och den konung, som i detta syfte visat sig kunna motstå ett öfvermäktigt eller maktlystet partis tryck, har alltid gjort sig förtjent af så väl samtids som efterverlds erkänsla och aktning.

Under medgifvande att parlamentarismen med sin politiska partiregering ännu icke fått fast fot i svenska folkets medvetande, har en författare, som i en nyligen utgifven brochyr på ett talangfullt sätt uppträdt till försvar för det hvilande förslaget, sökt trösta oss med att den parlamentariska ministerpresidenten med sin parlamentariska minister icke är parlamentarismens fader utan dess barn; men om vi icke vilja erkänna fadren, ser jag ej heller någon anledning att adoptera barnet. Detta kan ju lätt brås på fadren och, om det sättes in i Konungens råd, der vilja genomdrifva fadrens grundsatser utan att att kunna undvika hans fel.

På grund häraf, och då jag redan anser det betänkligt att i grundlagen intaga en ny institution, om hvars funktioner intet der säges, och olika uppfattning hos förslagets anhängare råder; då jag icke hos mig kan undertrycka den öfvertygelsen, att, såvida förslaget icke saknar all betydelse, det i sig innebär ett frö till en efter min uppfattning för landet icke gagnelig parlamentarism, och då jag slutligen tror, att den olägenhet, som finnes

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

derutinnan, att chefen för Justitie-departementet nu intager en en högre ställning än hans kolleger, kan på vida enklare och naturligare sätt undanröjdas, har jag ansett mig förhindrad att med min röst biträda förslaget. Jag vet väl, att många framstående män, på hvilkas omdöme jag sätter högt värde, och bland dem äfven sådana, med hvilka jag i andra frågor är fullkomligt ense, skola tycka, att jag här sett, såsom man säger, spöken på ljusa dagen. Jag önskar att så måtte vara förhållandet och då, såsom jag redan antydt, jag icke har någon anledning antaga, att det afslag å förevarande förslag, som jag nu vördsamt yrkar, skall här vinna framgång, hoppas jag att de, som rösta för förslaget, äfven i hvad på dem ankommer måtte medverka dertill, att mina farhågor för framtiden måtte visa sig ogrundade, och att sålunda grundlagsförändringen måtte befrämja det mål, hvartill vi alla, om än på skilda vägar, sträfva, ett älskadt fosterlands sanna väl.

Herr Rundgren: Det kan synas underligt, att jag vidhåller min förut framstälda begäran att få taga till ordet i denna fråga nu, då de tre ledamöter af Kammaren, hvilka redan yttrat sig, uttalat samma åsigt som jag; men jag har, då jag åtog mig uppdraget att inträda i denna Kammare och med kännedom derom, att jag skulle komma att tillhöra minoriteten, beslutat att uti hvarje vigtig fråga vittna för den åsigt, jag anser vara den rätta. Det är således såsom ett sådant vittnande jag vill hafva mitt yttrande betraktadt; och jag vidblifver min önskan att uttala mig i frågan, så väl af detta skäl, som ock derföre att jag tror mig kunna framställa saken från en annan och ny sida.

Den förste talaren har med klarhet låtit oss blicka ut öfver främmande förhållanden och förgångna tider; och han har deraf dragit den slutsatsen, att ett styrelsesätt, sådant som ovilkorligen skulle framkallas genom den nu föreslagna grundlagsförändringen, icke visat sig i allo välsignelsebringande. Den näst föregående talaren har visat, hurusom å ena sidan i sjelfva verket genom grundlagsförändringen någon egentlig förändring icke skulle komma att inträda i ställningen inom Statsrådet, men å andra sidan likväl möjligen partierna kunde komma att finna sin målsman inom Konungens rådkammare.

Den andre talaren i ordningen har vidrört en omständighet, vid hvilken jag hufvudsakligen kommer att fästa mig, nemligen grundlagens förutsättningar för befogenhet att ändra grundlag. De gifva nemligen tydligen vid handen, att grundlagen är ömtålig om sig sjelf. Vid hvarje grundlagsförändring finner jag mig således uppmanad att noga pröfva, huruvida jag stält mig till efterrättelse grundlagens bud i detta hänseende. En grundlagsförändring måste vara "högst nödig och nyttig samt möjlig att verkställa." Hvad den sista af dessa qvalifikationer angår, så erkänner jag, att den än tillämplig på närvarande fall. Den här föreslagna grundlagsförändringen är utan all fråga möjlig att

verkställa. Men jag känner högst genomgripande och betydliga förändringar i våra grundlagar, som icke allenast varit möjliga att verkställa utan äfven blifvit verkstälda, om hvilka dock tankarna sedermera varit mycket delade, huruvida de varit högst nödiga eller nyttiga. Sjelfva den omständigheten, att saken låter sig verkställa, kan således icke inverka på mitt omdöme i denna fråga.

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

Hufvudfrågan måste vara den: är den föreslagna grundlagsförändringen "högst nödig?" Kan det nemligen ådagaläggas, att den är högst nödig, i den form, hvari den framstälts, så följer deraf den andra qvalifikationen, eller att förändringen är nyttig. Då jag icke med min egen tanke kunnat utransaka nödvändigheten af densamma, så har jag sökt att derom inhemta andras tankar, och jag har dervid icke kunnat finna någon bättre källa än dels Konstitutions-Utskottets betänkande vid föregående riksdag, dels den i Kamrarne i frågan förda diskussionen. Innehållet af hvad sålunda blifvit yttradt har jag icke kunnat finna på ett mera nätt och tydligt sätt uttryckt än af motionären sjelf, då han säger, att den skulle "bidraga till att gifva styrka och sammanhållning åt konungens rådkammare samt skydda och upprätthålla den ställning, som tillkomme Konungen." Jag måste då, för att komma till rätta med frågan, huruvida den föreslagna förändringen är högst nödig, eller icke, ställa till mig sjelf den frågan: äro förhållandena inom vårt land sådana, att vi behöfva vidtaga en förändring i våra grundlagar för att skydda och upprätthålla den ställning, som tillkommer Konungen? Mine herrar! finnes det något annat land i verlden, der Konungens ställning behöfver mindre skyddas genom en grundlagsförändring än inom vårt land? Har något ingrepp i detta hänseende skett?

Jag måste med nej besvara den frågan, och således kan detta skäl, åtminstone för mig, omöjligen vara bevekande att finna denna förändring högst nödig. Då blir frågan den: behöfva vi genom denna grundlagsförändring gifva styrka och sammanhållning åt Konungens rådkammare? Konungens rådkammare är å ena sidan vänd åt Konungen och å andra sidan åt folket och representationen. Behöfva vi gent emot Konungen gifva åt hans rådkammare styrka och sammanhållning? Då vi läsa de propositioner hvilka från Kongl. Maj:t till Riksdagen ingå, så finna vi öfverallt, att, hvad vederbörande departementschef tillstyrkt och hvari samtlige öfrige Konungens rådgifvare instämt det har Hans Majestät Konungen behagat godkänna. Uti de statsrådsprotokoll, som inkomma till Konstitutions-Utskottet hvad finner man väl der? Månne af statsrådets ledamöter uttalade olika meningar, de der häntyda på bristande sammanhållning inom statsrådet? Jag har rådfrågat ledamöter af nuvarande Konstitutions-Utskott härom, och funnit att förhållandet i detta hänseende är detsamma i närvarande tid som på den tid då äfven jag under de gamla förhållandena var bevärdigad att sitta i nämnda höglofliga Utskott, nemligen att ytterst sällan skiljaktiga meningar finnas till protokollet upptagna. Det synes mig således, som om gent emot Konun-

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

gen icke behöfver gifvas åt Konungens rådkammare någon styrka ock sammanhållning, som den icke redan eger. Således, ur den synpunkten kan den föreslagna grundlagsförändringen, enligt min tanke, icke vara högst nödig. Frågar man vidare, om denna styrka och sammanhållning är gent emot representationen nödig att gifva, så får jag för min del säga, att det förefaller mig särdeles anmärkningsvärdt att representationen skall väcka en fråga, som går ut på att gifva styrka och sammanhållning åt en ministèr mot representationen sjelf. Jag tror alltså, att den afsigten icke i sjelfva verket kan vara så uppriktig, och att det högst nödiga i den föreslagna förändringen snarare skulle ligga deruti, att genom förslagets antagande sammanhållningen mellan representationen och Konungens rådkammare komme att ökas, hvilket förhållande en föregående talare äfven ådagalagt vara hufvudsyftet med förslaget.

Så vida jag kan se, är följaktligen intet skäl att antaga denna förändring såsom högst nödig.

Återstår då den frågan, huruvida denna förändring är högst nyttig. Svaret på denna fråga kan man säga sammanfattas af Konstitutions-Utskottet vid sistlidna riksdag i tvenne punkter. Förändringen skulle, enligt Utskottets mening, vara nyttig, derföre att den tilläte införandet i Konungens konselj af "någonting motsvarande en konseljpresident i Konungens konselj." Man vill icke säga, att förändringen skulle framkalla en *verklig* konseljpresident, utan blott *någonting* motsvarande en sådan. Det är just bakom detta *någonting*, som betydelsen för framtiden af denna förändring ligger, och en föregående talare har redan visat, att nyttan af förändringen i detta hänseende kan vara ganska tvetydig. En annan omständighet, som skulle kunna föranleda oss att anse reformen nyttig och hvilken tyckes hafva varit den egentliga orsaken till förslaget, är den att genom förslagets antagande chefen för justitiedepartementet skulle upphöra att tillika vara den sjelfskrifvet främsta och ledande viljan inom statsrådet. För min del kan jag icke förstå, hvarifrån man har fått den uppfattningen, att en sådan förherskande plats inom statsrådet nödvändigtvis skulle vara förenad med justitiestatsministerns embete. Grundlagen känner i detta hänseende ingenting annat, än att justitiestatsministern och statsministern för utrikes ärendena "innehafva rikets högsta värdigheter."

Att nu förhållandena så småningom och genom traditionen utvecklat sig derhän, att justitiestatsministern jemväl i andra hänseenden har varit rådkammarens främste man, är något som man nu säger vara en olägenhet, som bör undanrödjas; men om detta är en olägenhet, så är den åtminstone icke af vår nuvarande grundlag framkallad. Frågan blir emellertid: är det nyttigt, att en förändring i detta hänseende vidtages? Jag för min del anser en sådan förändring ingalunda nödig, än mindre nyttig.

Och jag hyser denna tanke af det skäl, som af Konstitutions-Utskottet missaktas, men som för mig eger högsta vigt och betydelse. Utskottet säger nemligen: "Såsom bekant är, kan

stadgandet om högre värdighet för Justitiestatsministern numera endast ur historisk grund förklaras". Ja — det är just denna historiska grund, jag icke vill bortkasta. Den historiska grunden är sannerligen icke att förakta, då det gäller våra lagar, allra minst då det gäller våra grundlagar. Gå vi tillbaka till den längst förlidna tiden, då odalmannen var den uteslutande herskande inom svenska staten — hvem var det då, som framstod såsom folkets främste man gent emot eller vid sidan af Konungen, om icke *lagmannen*. Denne var, just derföre att han stod såsom representant för lag och rätt, en väldig och stark makt inom det svenska samhället. Gå vi till vår stormakts tid, så finna vi, att, bland de fem riksembetena, riksdrotset stod såsom främste man, äfven den tid då krig utgjorde det vigtigaste föremålet för rådkammarens öfverläggningar och då underhandlingarne med utländska makter hade den största betydelse. Vända vi oss till den nyaste tiden, så kunna vi säga att det är något traditionelt, som framkallat hos de två senast bortgångna konungarne deras valspråk "Rätt och sanning" och "Land skall med lag byggas". Ej underligt derföre, att i grundlagen bibehållits stadgandet derom att bland statsråden må stå främst Justitie-statsministern, såsom representanten för lag och rätt samt Utrikes statsministern såsom representanten gent emot utlandet å ena sidan af våra fredliga tänkesätt och å andra sidan af vår fasthet i fråga om att värna vår sjelfständighet. Må det derföre icke förvåna, att många finnas som önska att grundlagens föreskrift i detta hänseende må qvarstå orubbad. För min del älskar jag just för den historiska grunden att bibehålla grundlagsstadgandet orubbadt. När folket blickar upp till sin kung, ser det såsom dennes främste man icke någon, som är ett uttryck af den vexlande opinionen vare sig i Kamrarne eller bland folket, utan representanten för lag och rätt. Och när Konungen från sin höga plats skådar ut öfver folket, ser han vid sin sida den samme mannen, som värnar om rätt och lag. Uti detta, mine Herrar, ligger någonting vördnadsbjudande. Jag vill hålla mig härvid och icke kasta mig in i sannolikhetsberäkningar, angående hvad som kan blifva följden af den föreslagna förändringen, i fall den genomföres. Man säger att denna förändring nu är nödvändig, eftersom förutsättningarne för bibehållande af Justitie-statsministerns högre värdighet försvunnit. Jag för min del är glad, att vi så länge kunnat bibehålla denna storhet i vår grundlag, och vill icke bidraga till dess borttagande. Vi äro vane vid att känna oss såsom ett lagbundet samhälle, men vi besinna icke, i hvad mån detta kan vara beroende af våra enkla, traditionela förhållanden. Vi hafva spridd öfver hela landet en domarecorps, som är aktad för rättrådighet och såsom sådan erkänd genom de amplaste vitsord, äfven vid innevarande riksdag. Vi kunna icke veta, i hvad mån detta kan vara beroende deraf, att representanten för lag och rätt står närmast vid Konungens sida. För min del åtminstone är jag ej böjd att bortkasta detta bestående för det obestämda, som innehålles i förslaget. På min

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

fråga till mig sjelf, om denna förändring är nyttig, måste jag således jemväl svara nej.

Den är möjlig att verkställa, jag har erkänt det; men den kan icke bevisas hvarken såsom högst nödig eller såsom nyttig. För att slutligen på ett praktiskt sätt bedöma frågan, måste vi göra oss reda för de stora samhällsangelägenheter, som stå på dagordningen. Deraf kunna vi nemligen döma, huruvida vi för framtiden verkligen behöfva en stor politisk personlighet eller, hädanefter såsom hittills, kunskapsrike, samvetsgranne, flitige män, de der sitta i konungens råd, hvar och en sysselsatt med sitt departements maktpåliggande angelägenheter. Vi mötas då af de vigtiga frågorna om ny härordning, sjöförsvaret, indelningsverket, grundskatterna, skjutsskyldigheten, jernvägarne, embetsverkens reorganisation m. m. Hvad är det som i Konungens rådkammare behöfves för att lösa dessa stora frågor? Månne detta "*någonting*" motsvarande en konseljpresident?" Kunna vi väl tro, att det är genom någonting annat än genom samvetsgrant ransakande af dessa frågor, som vi skola bringa dem till sådan lösning, att deraf befordras landets sannskyldiga gagn och nytta? Önskligt således äfven ur denna sista synpunkt, att vårt land icke får en konseljpresident. Han skulle måhända anse sig förpligtad att söka genomföra lösningen af frågorna hastigt eller våldsamt, utan att öfverlemna dem till framtidens lugna och klara öfvervägande. Ur denna synpunkt betraktadt behöfva vi ingenting annat än hvad vi redan hafva. Vi som tillhöra minoriteten, begära rättvisa, ingenting annat än rättvisa, och tro att denna säkrare skall komma alla till del så länge vi få i grundlagen behålla föreskriften derom, att Konungens närmaste man är representanten för lag och rätt. Vi vilja icke byta ut detta betryggande stadgande mot den tanken, att Konungens närmaste man är representant för dagens vexlande meningar. På dessa grunder, mine Herrar, är det som jag för min del icke kan bifalla det föreliggande förslaget till grundlagsförändring, utan yrkar afslag derå.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Friherre De Geer: Ehuru nu föredragna förslag till grundlagsförändring endast tillkommit i följd af en enskild motion, torde likväl, då frågan rör statsrådets organisation, Kammaren göra anspråk derpå, att någon ledamot af detsamma yttrar sig i ämnet. Jag anhåller derför att med några ord få angifva den synpunkt, hvarur jag anser detta förslag vara antagligt. Jag ser dervid bort från de olika motiv hvilka anförts såsom skäl för så väl afslag som bifall till den ifrågasatta förändringen, och håller mig uteslutande till sjelfva lagtexten; och den innebär ingenting annat än att i stället för det justitie-statsministern nu är på en gång den främste inom Konungens råd och chef för justitiedepartementet, så skulle Konungen utnämna hvilken han ville att bland statsrådets ledamöter intaga den främsta platsen. Justitie-statsministerns ställning såsom den förste inom statsrådet stadgas visserligen för närvarande i grundlagen icke på annat sätt, än derigenom att han nämnes först bland

statsministrarne, hvilka ordalag icke borde hindra, att statsministrarne sins emellan intoge plats efter ålder, såsom de öfriga statsråden, utan afseende på den ordning hvari de särskilda departementen uppräknas i grundlagen — men alltsedan vår nuvarande grundlag stiftades, har det vunnit häfd, att den främsta platsen lemnats åt justitie-statsministern; och denna häfd har fått en slags laglig bekräftelse i Riksakten, som gör Justitie-statsministern till ordförande i interimsregeringen, då sådan förekommer. I alla händelser har justitie-statsministern nu faktiskt denna plats, eller just den qvalifikation, som föreliggande förslag tillägger den nye statsministern.

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

För så vidt här icke är fråga om något annat än att upplösa den för närvarande oskiljaktiga föreningen mellan justitie-statsministern och chefen för Justitie-departementet, tror jag, att de fleste äfven af förslagets motståndare finna det medföra en fördel. Men man befarar, att förändringen utöfver ordalagen innebär skapandet af konseljpresident efter utländskt mönster. Här i Sverige är dock detta omöjligt redan af den anledningen att grundlagen bestämmer, det alla regeringsärenden skola inför Konungen i statsrådet föredragas och der af honom afgöras; hvaremot i andra konstitutionela länder, der konseljpresident finnes, de flesta ärenden vanligen afgöras i ministerråd under konseljpresidentens inseende. Enligt min åsigt är det icke allenast önskligt, utan äfven nödvändigt att någon utaf statsrådets ledamöter har till uppgift att arbeta för sammanhållningen inom detsamma och, att när så finnes behöfligt, representera det såsom en enhet inför så väl Konungen som Riksdagen. En sådan uppgift tillhör naturligen den främste inom hvarje korporation. Åtager sig någon annan, oombedd, detta ömtåliga värf, kan det lätt blifva stötande; så framt det icke utföres af någon stor, framstående förmåga, som oemotståndligt tager alla med sig; men på sådan förmåga finnes icke alltid tillgång. I den mån anspråken på enhet inom statsrådet ökas — hvari jag för min del icke ser någon olycka — måste derföre justitie-statsministern såsom den främste intaga nyssberörda af mig angifna befattning. Och jag vågar påstå, att det hädanefter skall blifva om icke omöjligt, så åtminstone olämpligt att nämna en justitie-statsminister utan särskildt afseende på denna hans egenskap.

Vådan af en konseljpresident i denna mening undgår man således icke genom att förkasta det i fråga varande förslaget; och detta förslag gör ej statsministern till konseljpresident i någon annan mening. Huru begreppet om en konseljpresident framdeles kan komma att utveckla sig här i Sverige, tilltror jag mig icke att bedöma — det beror af helt andra omständigheter än detta förslag — men för närvarande finnes ingen anledning att antaga, det den nye statsministern komme att i något afseende sättas i en högre ställning än den justitie-statsministern nu innehar, och jag är för min del öfvertygad, att tillämpningen af detta förslag, om det antoges, skulle visa, att de farhågor som detsamma uppväckt varit mycket öfverdrifna.

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

Herr Sv. Nilsson i Österslöf: Den förste talaren som hade ordet började med att erkänna, att, för så vidt parlamentarismen vore nyttig, densamma redan vore här i Sverige införd, enär, då båda Kamrarne fattade gemensamt beslut i någon fråga, regeringen merändels rättade sig derefter. Denne talare borde således icke hafva hyst några farhågor för parlamentarismens vidare utsträckning, något som han dock tycktes mycket frukta. Han höll en intressant föreläsning för oss ur franska historien och visade oss, hvilka faror och vådor statsminister-institutionen medfört för det franska folket. Utan tvifvel skall man också kunna ur samma lands historia framdraga exempel då denna institution varit samma land till mycken nytta; men jag tror emellertid att en jemförelse mellan Frankrike och Sverige, mellan dessa båda länders historia åtminstone icke i detta fall är på sin plats. Frankrike, detta land som så att säga utgör Europas hjerta — må vara ondt eller godt — som brutit isen för den nya tiden, detta land, der menniskans rättigheter först proklamerats — detta land måste naturligtvis under en lång följd af år undergå många och våldsamma skakningar, skakningar, som ännu icke upphört. Man kan dock icke gerna undgå att hysa det hopp, att äfven detta land en gång skall komma till ro och att den tid, som nu der brytes, snart nog af historien skall betraktas såsom en öfverstånden tid. Att, såsom den ärade talaren gjorde, i förevarande fall hemta exempel från händelserna i Frankrike, tror jag derföre icke kan vara lämpligt.

Den ärade talaren åberopade vidare premier-ministerbefattningarne under vår "frihetstid". Jag tror ej heller, att detta exempel är riktigt väl valdt. Vår frihetstid står nemligen i många hänseenden öfver den nu varande och i andra deremot är den rätt bedröflig, men huru som helst, på våra nu varande förhållanden passar den jemförelsen icke in. Svårligen skall någon kunna tro att en konseljpresident i våra dagar skulle kunna utöfva det inflytande som under frihetstiden.

Jag vill icke uppehålla Kammaren med något längre tal. Den siste högt ärade talaren har fullständigt ådagalagt att det nu alls icke är fråga om någon förändring i vårt statsskick utan endast om åstadkommande af en större sammanhållning inom regeringen, d. v. s. att gifva henne något mera styrka; och för min del tror jag detta vara ett mål, till hvilket vi alla böra sträfva. Då representationen så småningom vunnit allt mer och mer styrka, är det också för jemnvigtens skull statsmakterna emellan nödvändigt att regeringen blifver i samma mån starkare, och detta mål tror jag genom den föreslagna institutionen skall vinnas. Den som några år varit med vid riksdagen har ej kunnat undgå att finna, hurusom herrar departementschefer ofta nog framkommit med förslag och begärt anslag, hvilka uppenbarligen visat att de icke haft reda på hvarandras göromål. Jag tror derföre — jag upprepar det — att om genom detta förslag något mera sammanhållning mellan regeringens ledamöter kan vinnas, detta är ett mål, väl värdt att eftersträfva, och anser således för min del förändringen både högst nödig och nyttig. Då den högt ärade talare,

som näst före mig hade ordet, förklarat den äfven vara möjlig att verkställa, vill jag sålunda för min del tillstyrka bifall till densamma.

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

Grefve Sparre: Om jag äfven vid andra tillfällen, med kännedom om min svaga förmåga, varit tveksam att begära ordet, så är jag det i dag mer än någonsin. Herrarne måste således förlåta mig, om jag, öfverväldigad af ämnets vigt, besvärad deraf att jag kanske kommer att upprepa hvad jag förut sagt, fruktande derjemte att misshaga derigenom att jag åter tager till ordet i denna förut diskuterade fråga, bäfvande slutligen för att, efter de aktningsbjudande ord herr justitie-statsministern före mig uttalat, uppträda mot giltigheten af hvad han yttrat, om, säger jag, jag af alla dessa skäl blir ännu svagare än vanligt.

Jag ber dervid att med anledning just deraf, att vi hört den nuvarande regeringens främste man yttra sig *för* frågan få mot hans vittnesbörd åberopa andra, afgifna af män, som förut varit ledamöter af Konungens råd. Jag har nemligen genomsett riksdagsprotokollen i denna fråga, och deraf funnit, att de personer, före detta eller nu varande ledamöter af statsrådet, som ansett förändringen otvifvelaktigt nyttig, varit Herr justitie-statsministern och Herr von Ehrenheim. Tvänne andra ledamöter af konseljen hafva yttrat sig, den ena för saken, men slutligen afstyrkande densamma, Grefve Henning Hamilton — den andra — numera aflidne Friherre Gripenstedt — också i viss mån tillstyrkande förändringen, men med uttalande af vissa betänksamma ord, som tillkännagifva de farhågor, han hyste, de möjligheter, hvartill förändringen kunde leda, dervid angifvande denna framtidsblick, som efter min uppfattning karakteriserar statsmannen, hvilken, utan att nöja sig med en enkel bokstafstolkning af grundlagen, ser hvarthän den syftar, dess ändamål. Om nemligen också, mine Herrar, detta förslag för närvarande endast innehåller ordet "statsminister", om ock det icke innehåller annat än att i stället för justitie-statsministern skall sättas en annan, såsom statsrådets främste ledamot, så måste det likväl medgifvas, att under debatterna i ämnet det icke varit fråga om en så obetydlig förändring, utan att man ansett förslaget innebära något helt annat och mera — frågan om införande af en s. k. konseljpresident.

Jag nämnde nyss Friherre Gripenstedt, och jag ber att få här uppläsa hvad han sade i denna fråga en af de sista gångerna, han yttrade sig på detta rum.

"Äfven med den nuvarande organisationen har det (nemligen i fråga om statsrådens pligter och skyldigheter) visat sig, att de af mig antydda fordringarne, både i ena och andra hänseendet, blifvit nöjaktigt uppfylda. Erfarenheten är en mycket vigtig faktor, då fråga är att fatta dylika beslut, och erfarenheten talar för sanningen af det påstående, att den nuvarande organisationen har varit för ändamålet tillräcklig, då den nya, som nu är föreslagen, möjligen kan hafva olägenheter, som icke så noga på för-

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

hand kunna beräknas, men som kanske komma att i en framtid uppenbara sig, i fall den kommer att införas."

Detta var yttrandet af en man, som ofta och med nöje hördes, som icke i allmänhet var rädd för förändringar, och som tycktes fatta tidsandans fordringar. Denne man bäfvade likväl till slut tillbaka för denna förändring, derför att han ganska väl insåg hvad frågan egentligen gälde, att detta var icke blott en ändring af en persons rang i statsrådet utan en förändring af grundlagens anda och mening.

Efter att hafva uppläst detta betänksamma yttrande må det tillåtas mig upprepa H. Exc. Herr justitie-statsministerns nyss afgifna yttrande, att "han icke tilltrodde sig bedöma huruledes följderna af förändringen kunde komma att utveckla sig", och jag hemställer om ej sådana förordanden kunna alstra betänkligheter. Jag ber vidare att få åberopa dem af Konungens rådgifvare, hvilka på det ifrigaste afstyrkt förslaget, nemligen Herrar Fåhræus, Adlercreutz, den senare såväl som civilminister som justitie-statsminister, Carleson, grefve Mörner och Berg. Jag kan således mot den ena auktoriteten anföra åtskilliga andra. Det kan också vara förlåtligt om, då justitie-statsministern sjelf säger att han icke kan bedöma huru den nya institutionen kan komma att utveckla sig, och flera andra befara att den icke kommer att utbilda sig till något nyttigt samt flertalet af dem utgöres af personer, som sutit i konseljen, det kan då vara förlåtligt, säger jag, om jag i detta hänseende hyser några betänkligheter. För att rättfärdiga min fruktan eller min konservatism i detta afseende, må det tillåtas mig att kasta en liten blick tillbaka på vår egen historia.

Talaren näst före mig sade nemligen att det icke dugde att tala om exempel från Frankrike. De passa icke för oss. Vi skola dock icke glömma, att man med eller utan skäl kallar oss nordens fransmän, och litet af det hetsiga i det franska blodet finnes äfven hos oss. Men lemnom efter hans önskan exemplen från främmande länder å sido.

Om Herrarne således tillåta mig gå tillbaka till vår egen historia må vi då betänka, huru länge vi i allmänhet haft våra statsförfattningar oförändrade. Den regering, som tillkom i Sverige under Gustaf Wasa, blef, till följd af de efter hans död inträffade striderna emellan hans söner, egentligen ordnad och stadfästad först under Gustaf II Adolf, en stor man ett verldssnille, sådant som sällan framstår. Vi hade då ingen premierminister. Om man talar om Axel Oxenstjerna såsom Gustaf Adolfs premierminister, så misstar man sig. Gustaf Adolf var sin egen premierminister: det var han, som förde svenskarne till Tyskland, det var han, som mot Riksrådet genomdref beslutet derom och utförde det. Skulle det väl under hans tid kunnat falla någon in att kalla Axel Oxenstjerna Sveriges premierminister? Axel Oxenstjerna var Gustaf II Adolfs trognaste och bäste tjenare, men någon tanke på att med sin konung dela makten, än mindre att taga densamma ifrån honom, uppstod aldrig hos Oxenstjerna.

Sedan krigen omsider upphört och Carl XI slutligen ordnat

förhållandena i de provinser, hans företrädare eröfrat, framstod för honom behofvet att hejda samt tukta det parti, som var honom för starkt — adeln; han begagnade sig af de andra stånden och förskaffade sig suveräniteten. Här är således det första exemplet af en partistrid, slutande med — *envälde*. Detta varade i 30 år och slutade, såsom vi veta, med förlusten af våra bästa provinser och Sveriges nedsjunkande ifrån stormakt till en makt af tredje rangen. Så kom frihetstiden 1720; denna räckte i femtio år. Behöfver jag erinra Herrarne om fördelarne af denna tids partiregering; behöfver jag erinra om, huru röster köptes, huru den ene konseljpresidenten sattes in för att köra ut den andre och huru det ena partiet, när det kom till makten, förstörde hvad det andra partiet uppbygt. Är det väl någon lysande tidpunkt af vår historia, denna partiregering med dess konseljpresidenter! Denna författning lefde ock hos oss endast femtiotvå år, eller 1720—1772. Det skamliga och vanärande uti detta partisystem hade då ändtligen kommit så långt, att man icke längre kunde uthärda det: Gustaf III afskaffade det utan minsta motstånd och störtade en författning, som dömt sig sjelf till döden. Det nya enväldet räckte uti tretio år och slutade med Finlands förlust och en ny revolution. 1809 års män sammanträdde för att stifta en ny grundlag. Med klar blick å ena sidan för partiväldets ohyggliga följder, hvilka flera ibland dem genomlefvat och haft för ögonen, och å den andra för enväldets fasor, sökte de att i den grundlag de stiftade sätta en gräns för såväl det ena som det andra. Grundtanken i den nya grundlagen blef att Konungen allena skulle styra riket, men endast i statsrådet och der alltid borde mottaga råd af sjelfständige, duglige och redbare män. Det torde icke vara för mycket om jag säger, att de sextiofem år vi sedermera upplefvat, utgöra den lyckligaste tiden af Sveriges historia. Hafva vi någonsin under föregående tidpunkt af, vare sig envälde eller partiregering, utvecklat oss med sådan hastighet, hafva icke våra resurser, vårt folks välmåga ofantligt tilltagit? Och se vi icke i dessa dagar resultaten deraf? Medgifvom således, att 1809 års grundlags stiftare grundlade en statsförfattning, som längre än någon annan stått sig, som tillfredsstält oss och under hvilken — vi må erkänna det — vi gått ofantligt framåt. Jag frågar då: hvarför skulle vi nu vidtaga en förändring i vårt statsskick, om ingen finnes som är missnöjd med detsamma, om vi erkänna att den nuvarande regeringen ställer oss alla tillfreds? Är väl under sådana förhållanden tiden inne, att besluta den nu ifrågasatta förändringen? Brukar väl någon menniska, som är nöjd med sakernas nuvarande tillstånd, vidtaga någon förändring deri, för så vidt en sådan icke af behofvet oundgängligen kräfves?

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

Om jag skulle våga att i få ord tillkännagifva min uppfattning af regeringen i Sverige efter 1809 års grundlags stiftares tanke, så är den sådan, att, om Konungen är en duglig man så styr *han*, och om det ibland de rådgifvare, som omgifva honom, finnes någon med öfverlägsna kunskaper, skicklighet och duglighet, så blir det i sjelfva verket denne, som styr.

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

Inom en direktion eller hvilken annan styrelse som helst, icke tänker man någonsin der på att tillsätta någon, som skall vara den främste. Man nämner visserligen en ordförande, men det visar sig ganska ofta, att denne icke är den främste ledamoten. Jag sjelf t. ex. är ordförande i flera direktioner, men är derföre långt ifrån att vara den främste inom dem. Den platsen tillfaller alltid af sig sjelf den som har de största insigterna och kunskaperna. Är det då, jag frågar det, på det att kunskaper, skicklighet och öfverlägsenhet skola göra sig gällande, nödvändigt att lagstiftaren bestämmer, att *en* skall sättas på den främsta platsen? Eller har man väl någonson sett, att när tio personer komma tillsammans, den af dem, som är de öfriga öfverlägsen, icke gör sin mening gällande? Om så icke är händelsen, hvartill tjenar det då att stadga det Konungen skall bland sina rådgifvare utse en att vara den främste. Och med all den vördnad jag är skyldig Konungens majestät måste det dock medgifvas, att ju äfven Konungen kan misstaga sig i sin uppfattning om hvilken som dertill är den lämpligaste; det kan ju hända att ibland de öfriga nio någon finnes, som bättre än den af Konungen nämnde skulle fylla den främsta platsen i rådet. Är det då icke bättre, att den saken, om jag så må säga, får komma af sig sjelf, att erfarenheten får visa, hvem snillets egenskaper berättiga att intaga denna plats, att blifva premierminister? Är det t. ex. den omständigheten att justitie-statsministern i grundlagen står nämnd såsom den främste ledamoten af regeringen, som gjort vår nuvarande justitie-statsminister till den man inom konseljen han är? Jag behöfver i afseende på gångna tider blott erinra om en Palmstjerna, en Sandströmer eller en Wirsén. Var väl någon af desse af Konungen nämnd till främste ledamot i hans råd? Nej; det var deras egenskaper, som gåfvo dem denna ställning. Det är dessutom, såsom herr Berg nyss yttrade, alldeles otvifvelaktigt att, om icke Konungen, utan konseljpresidenten vore den, som skulle bilda konseljer, många duglige och sjelfständige män skulle tveka att såsom tjenare under denne ingå i densamma.

Det svenska folket älskar efter min uppfattning, — och jag har, lyckligtvis varit i tillfälle att, som jag tror, komma temligen nära underfund med dess innersta tankar derigenom att jag kanske mer än mången annan af Herrarne haft beröring med detsamma — att styras af en Konung under lagliga former. Deremot tror jag ej att svenska folket vill styras af de s. k. "herrarne". I alla tider, huru långt man än går tillbaka i historien, har folket hyst misstroende mot "herrarne", och jag tror icke att det blir bättre, om en sådan skulle sättas till premierminister.

Vår regeringsform är egendomlig. Detta kommer sig deraf, att vi voro nog lyckliga, när den stiftades, att hafva haft en dubbel erfarenhet af motsatta ytterligheter. Vi hade, såsom Herr Sven Nilsson i Österslöf yttrade, redan då genomgått dessa vexlingar, dessa omkastningar från den ena statsförfattningen till den andra, som Frankrike nu visat prof på. Man sökte derföre grunda en författning, genom hvilken öfverdrifter åt så väl den

ena som den andra sidan kunde förekommas, och man lyckades. Med denna statsförfattning står en premierminister, eller statsrådets främste ledamot — ty man vill väl i alla fall gifva honom större makt än att endast vara den till namnet främste — ej riktigt tillsammans. Regeringsformen bjuder, att hvarje regeringsärende skall föras till statsrådsprotokollet och att detta protokoll skall granskas utaf 20 af representationen dertill utsedda män. Hvarje regeringsledamot skall således i detta protokoll nedlägga sin mening utan att böja sig för premierministerns. Detta senare vet grundlagen icke af; den vill, att hvar och en af Konungens rådgifvare skall uttala sin mening och Konungen derefter besluta. Konungen kan ej vilja att, när protokollen sedermera öfverlemnas till granskning af Konstitutions-Utskottet, det af dem skall framgå, att han fattat ett beslut, som strider emot alla hans rådgifvares önskan eller åtminstone mot deras insigtsfulla och goda råd. Göres nu dessa rådgifvarnes meningar beroende af premierministerns vilja, måste ju också betydelsen af statsrådsprotokollens granskning bortfalla, ty det är ju under premierministern de öfriga ministrarne skola böja sig, det är ju han, som skall öfvertaga ledningen af hela regeringspolitiken och svara för densamma. Tillsättes nu en sådan person, som öfvertager denna ledning och inför representationen är ansvarig för densamma, hvad betydelse erhålla då 106 och 107 §§ Regeringsformen, som stadga, att Riksdagen eger att ingå till Kongl. Maj:t med begäran om den ene eller andre statsrådsledamotens entledigande. Premierministern blir faktiskt den ende ansvarige; de andra statsråden måste underordna sig honom. När premierministern afgår måste alla de andra följa med. Att ur protokollet taga reda på de andra statsrådens meningar blir då alldeles obehöfligt, ty de äro ju allesammans skyldige att underordna sin åsigt premierministerns. Tro Herrarne verkligen, och i detta afseende upprepar jag det yttrande, som nyss fäldes af Herr Berg, hvilken, utan smicker sagdt, under flera år varit en särdeles sjelfständig och verksam ledamot af konseljen, tro Herrarne verkligen, att det blir möjligt att förmå skicklige och sjelfständige män att ingå i konseljen, då de skola vara skyldige att underordna sin mening under en konseljpresidents vilja? Om vi vilja hafva en konselj af lydiga tjenare åt ministerpresidenten, så böra vi derföre äfven taga bort grundlagens stadgande, att Konungen skall höra sina tio rådgifvare och att dessas till protokollet antecknade meningar skola granskas af Konstitutions-Utskottet.

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

Jag tillåter mig dessutom att erinra, att. då år 1873 denna fråga väcktes, densamma ställdes i sammanhang med ett annat förslag, som redan af en annan talare blifvit nämndt, nemligen inrättandet af en afdelning af statsrådet, närmast motsvarande den s. k. conseil d'état i Frankrike, d. v. s. en domstol, der de s. k. besvärsmålen skulle afgöras. Jag betviflar att, om det finnes något land, der, såsom hos oss, besvärsmålen afgöras af regeringen, någon menniska i ett sådant land skulle tänka på att införa en partiregering eller ställa så till att partiets förste

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

man — ty det är ju, säge hvad man vill, icke fråga om annat, än att det ledande partiets chef skulle blifva chef jemväl i konseljen — finge ledningen af ärendena och således afgörande rösten i en instans, der alla besvärsmål skola afgöras. Man har velat hemta exempel från utlandet. Helt andra institutioner passa för stora stater, som hafva stora politiska affärer, som skola iakttaga de diplomatiska förhållandena till utlandet. Vi deremot hafva inga andra förhållanden till utlandet, än att hålla oss i fred och lugn och undvika alla möjliga kollisioner. Lika stora eller smärre stater än Sverige hafva ej heller någon konseljpresident. De stater, der förhållandena äro små, behöfva ingen dylik apparat. Jag har talat om den nya konseljens ställning såsom domare i administrativa mål. Andra frågor förekomma i regeringen, vid hvilkas afgörande det är lika nödvändigt att partihänsyn från densamma bannlyses.

Vi hafva, i förbigående sagdt, till följd af det olämpliga uti att Riksdagen så att säga minuterar ut anslagen till jernvägsunderstöd, kommit in på den banan att åt regeringen öfverlemna fördelningen af dessa anslag — antagom nu, att statsrådet är sammansatt af ett visst partis medlemmar och att en af dessa utöfvar ett visst tryck på sina kolleger; hvad skulle väl följden blifva, om man till ett sådant statsråd öfverlemnade att utdela millioner? Tron I icke, mine Herrar, att denna utdelning skulle komma att ske med någon liten partiskhet? Uti ett så litet land som Sverige, der regeringen icke har dessa stora förhållanden att sysselsätta sig med, der kommer hon att sysselsätta sig med små förhållanden, smärre frågor, och just der kan partiskhet vara att befara.

Jag skall icke åberopa exempel från främmande länder — de äro för öfrigt alla bekanta — men jag kan icke undgå att nämna ett, som jag just nu har för ögonen, nemligen från Grekland, der en konseljpresident börjar sin verksamhet med att ställa sin företrädare under åtal för partiskhet. Jag har under en partiregering i Frankrike sjelf sett en premierminister tilltalad för försnillning. Och hvad hade han gjort? Jo, han hade gifvit sina partivänner jernvägskoncessioner! Jag afhörde sjelf i Pärskammaren undersökningen med honom och var äfven närvarande då domen fäldes. Jag behöfver icke tala om hvilka frukter, som för närvarande visat sig af parti-regeringen i Amerika, der embetsmännen temligen allmänt gjort sig misstänkta för åtskilliga brott, hvilka lyckligtvis för oss äro alldeles okända.

Jag vågar således uttala den mening, att denna institution, som kan leda till partiskhet och intriger inom regeringen, är vådlig; och jag kan icke inse hvarföre, då vi äro lyckliga under vår nuvarande statsförfattning och vår nu gällande regeringsform, vi det oaktadt skulle skynda oss att ändra förhållanden, öfver hvilka vi hafva all anledning att vara stolta.

Man skall måhända säga, att denna ändring är nödvändig, och jag har verkligen hört omtalas att såsom bevis härpå anförts att till exempel i fjor en Kongl. proposition afgafs med dervid

fogade flera reservationer. Jag hyser i allmänhet stora betänkligheter mot alla sådana af ett särskildt fall föranledda lagförändringar, med andra ord leges in casu, och isynnerhet mot alla så beskaffade förändringar af grundlagarne, och vill derföre äfven nu på det varmaste varna för att vi af ett enda sådant exempel, som det ofvan anförda, skulle förmå oss att nu ändra grundlagen. Den står sig nog i alla fall mot både ett och annat sådant exempel. För min del kan jag icke heller se någon synnerlig våda uti detta exempel, ty om det kongl. förslaget varit bättre än de många reservanternes, så hade ju Riksdagen antagit detsamma, och om så icke varit fallet hade ju Riksdagen afslagit det, men i hvilket fall som helst är det ju alltid väl att jemte Konungens framställningar åsigterna i frågan hos de 10 män, som utgöra Statsrådet, de ypperste i landet. uttalas, så vida nemligen Konungen tillåtes härtill välja sjelfständige män och Statsrådet således icke består af en premierminister med sina tjenare. Jag tror derför icke att detta exempel skall kunna förmå oss att nu vidtaga några ändringar i våra grundlagar.

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

Hvad för öfrigt denne Statsrådets s. k. främste ledamot — jag tillåter mig att använda denna benämning — skall uträtta, derom tyckas meningarne vara delade, och det allra besynnerligaste är att under det jag från åtskilliga personer hört detsamma som Herr Justitiestatsministern nyss sagt nemligen, att det endast vore en namnförändring, har jag deremot från andra, för hvilkas mening jag ock hyser aktning, hört uttalas den åsigten, att denna förändring skulle leda till större enhet inom konseljen och sålunda äfven öka Riksdagens inflytande. En sådan större enhet inom konseljen kan ju icke vinnas på annat sätt än derigenom att de öfriga statsrådens mening subordineras under premierministerns. Eller sägen mig, mine Herrar, huru denna enhet annorledes skall kunna åstadkommas. Vi vilja icke och vår Regeringsform vill icke veta af någon så beskaffad enhet; grundlagen vill visserligen att Konungens vilja skall blifva den rådande, men den vill äfven se skäl och motskäl för densamma anförda, och derefter eger Riksdagen att bedöma. Jag tror icke heller att vi behöfva sysselsätta oss med att öka Riksdagens inflytande, ty den har tillräckligt sådant förut. Hvad vi kunna göra är, att införa partiregering, och en sådan styrelse borde historien hafva lärt oss frukta.

Jag ber om förlåtelse derför, att jag denna gång och så länge tagit Herrarnes tid i anspråk, men då min ålder säger mig att jag icke så länge kommer att taga del i Riksdagens förhandlingar och då den vigtiga fråga, som nu föreligger till afgörande, enligt min uppfattning väl kommer att bestämma öfver vår framtid, har jag gjort till min pligt att äfven uttala min mening, den må gälla hvad den kan.

Herr Rydin: I likhet med den siste ärade talaren borde äfven jag bedja om ursäkt derför att jag nu uppträder i denna fråga, enär jag vid så många föregående tillfällen uttalat min åsigt i

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

densamma. Då detta emellertid skett på ett annat rum inom Riksdagen, torde häri finnas en ursäkt derför att jag nu vill säga några ord i frågan. Jag får derjemte bedja om förlåtelse, i fall jag nu möjligen skulle yttra något, som förut finnes antecknadt uti Kammarens protokoll.

De talare, som här yttrat sig mot Konstitutions-Utskottets förslag, hafva i allmänhet icke bestridt det olämpliga uti att justitiestatsministern såsom sådan är den främste i Konungens råd. En ärad talare yttrade nyss, att han ansåge detta under våra nuvarande förhållanden vara en fördel och gjorde i anledning deraf en historisk utveckling först om drotsens och sedermera om justitiestatsministerns ställning såsom en lagens väktare inom rådkammaren. Hvad han i det afseendet yttrade, kan dock endast gälla den tid, då innehafvaren af dessa sistnämnda höga befattningar tillika var ordförande i Konungens Högsta Domstol eller åtminstone uti den afdelning af rådkammaren som hade rättskipningen om hand. Men då denna justitiestatsministerns ställning vid 1840 års riksdag upphäfdes, var också i och med detsamma den betydelse, han i denna egenskap haft, försvunnen; ty jag är fullt öfvertygad att samtlige Konungens rådgifvare, sin pligt likmätigt, hafva tillsett och skola tillse att lag och rätt tillämpas inom Konungens råd och att inga beslut der fattas, som strida deremot, helst de sjelfva derför, enligt grundlagen, äro ansvarige inför riksrätt.

Man har sagt, att justitiestatsministers- och statsministers-embetena borde skiljas åt, men ansett att på samma gång en förändring i nuvarande förhållanden skulle inträda; och vid behandlingen af denna fråga har derför anförts högst egna argument. Om man nemligen sagt, att derigenom ingen förändring skulle ske och att statsminister redan funnes, så har svarats, att *formen* visserligen icke ändrades, men att i *sak* likväl en ändring skulle inträda. Om man sedermera debatterat frågan och sagt, att sakförhållandena hafva så utvecklat sig att — man må derom hafva hvilken åsigt som helst — det dock är af vigt att hafva en statsminister, som till följd af sin ställning utgör den ledande principen i statsrådet, en person, som representerar dess enhet, så har man svarat, att grundlagen icke känner något statsråd såsom ett särskildt helt, att det är Konungen ensam som beslutar, att Konungen i statsrådet fattar sina beslut och att ett statsråd som öfverlägger utanför Konungen är en utväxt, som vår statsrätt icke känner till. Men eget nog är dock att samma personer, som förfäkta denna åsigt, icke kunna undvika att det oaktadt lemna ett och annat medgifvande åt sakens verkliga beskaffenhet. Den ärade talare, som näst före mig hade ordet, ådagalade genom sitt yttrande, att han väl erkände sjelfva saken. Han talade om "*regeringens* främste man"; men vår grundlag känner icke någon regering, utan att Konungen är förhindrad att utöfva styrelsen och således ej någon främste man utom ordförande i interimsregeringen. Den känner Konungen i sitt statsråd, men erkänner ej statsrådet som regeringen, fastän förhållandet i verkligheten hos oss, liksom i andra länder,

så ändrat sig, att man anser statsrådet så betydligt ingripa i regeringsgöromålen, att man icke kan göra sig fri från att kalla det regeringen, och för min del ber jag om ursäkt, för den händelse jag, såsom lätt kan hända, någon gång skulle begagna ordet regeringen i stället för statsrådet. Frågan om justitiedepartementets skiljande från statsministern har emellertid väckt föga motstånd. Det som framhållits såsom det starkaste skälet mot förändringen är, att man anser, det ingen af statsrådets ledamöter behöfver intaga en mera framstående ställning än de öfrige. Detta är dock ett skäl, som jag tror redan vara vederlagdt och det af grundlagen sjelf, som fordrar att statsrådet under vissa förhållanden skall regera, såsom till exempel vid interimsstyrelse. I denna måste finnas en främste ledamot, hvartill icke alltid den äldste är lämpligast utan den, som utan afseende på ålder är den erkändt främste, såsom förhållandet är med justitiestatsministern. Dessutom är att märka, att bredvid hvad grundlagen innehåller, finnes något, som heter statsrådsberedningen, hvari statsråden sinsemellan rådgöra om regeringsärenden, hvilket rent af är en faktisk nödvändighet. Efter hvad jag hört berättas, har någon gång för längre tid sedan förekommit, att ingen sådan föregående öfverläggning egt rum, utan hela debatten i den föreliggande frågan förts inför konungen i statsrådet, men konungen sjelf fann behöfligt, att ärendena på förhand erhölle erforderlig utredning. Det ligger i sakens natur, att bland alla förekommande regeringsärenden finnas några af den löpande beskaffenhet, att hvarken konungen eller någon af statsrådets ledamöter vill eller bör i afseende å dem söka utöfva det afgörande inflytande, som rätteligen tillkommer vederbörande departementschef, hvilket är helt naturligt, då, såsom jag hört omtalas, en departementschef på en enda dag föredragit ej mindre än 60 à 70 ärenden. Af så enkel beskaffenhet kunna ärendena vara och det är sannolikt att på senaste tiden inträffat ganska ofta, att dylika ärenden afgjorts utan föregående öfverläggning mellan statsrådets ledamöter. Men bredvid dessa löpande ärenden finnas andra af den vigt, att statsrådets samtlige ledamöter böra sätta sig in i desamma för att komma till bestämd, om möjligt gemensam öfvertygelse; och med afseende på dessa ärenden går det ej an, att någon statsrådsledamot vid föredragningen förklarar sig vara alldeles främmande för dem. De måste sofras och statsrådens olika åsigter i desamma jemföras med hvarandra, innan dessa ärenden blifva föremål för bestämdt regeringsbeslut. En föregående undersökning af ärendena måste emellertid ske i statsrådsberedningen. Dervid behöfves en person, som tillser, att icke de löpande ärendena gå framför dem af mera vigt. Denne måste vara någon annan än departementschefen. Meningen är naturligtvis ej att härigenom söka undertrycka vederbörande departementschefs åsigter i frågor, som höra till hans departement, utan tvärtom att lemna honom tillfälle att förfäkta desamma, då de af öfrige statsrådsledamöter göras till föremål för kritik, om eljest departementschefen tål vid sådan. Äfven i detta fall behöfves

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

således en ledande person, som afgör, huruvida ett ärende är af den betydenhet, att det bör till hela statsrådets behandling öfverlemnas, innan det slutligen afgöres.

Slutligen finnas vissa ärenden, som kunna vara af specielt administrativ beskaffenhet, men vid hvilkas behandling det kan vara af vigt att liknande grundsatser följas inom de särskilda departementen; men dessa ärenden äro icke af den betydelse att de behöfva inför Konungen debatteras, utan är det tillräckligt om de debatteras i statsrådsberedningen. Dessa frågor kunna derföre frånskiljas de öfriga och helt hastigt föredragas i statsrådet, då deremot andra finnas, der Konungen nödvändigt måste inhemta hela statsrådets mening och hvilka han icke kan afgöra endast på de af föredraganden anförda skäl, och vid dylika tillfällen behöfves också en sådan främste ledamot af statsrådet.

Man har talat om att grundlagen i detta fall icke känner något annat än det protokoll, som inför Konungen i statsrådet föres, och att i detta statsrådens särskilda meningar skola upptagas, genom hvilket förfarande hvart och ett statsråd på en gång är skyddad i sin rätt och kan afgifva yttrande i hvad som rör andras departement. Ja, mine Herrar, jag tror mig icke förråda något af hemligheterna i statsrådsprotokollen, då jag vidrör ett af oss alla kändt faktum, nemligen att der icke står något annat än att den och den föredraganden föredrog det och det ärendet, statsrådets öfrige ledamöter instämde i hvad föredraganden sålunda hemstält och H. Maj:t Konungen behagade dertill lemna nådigt bifall. Förhållandet lärer vara, att, derest öfverläggning uppstår rörande ett vigtigare ärende, protokollssekreteraren aflägsnas, hvarefter Konungen tillsammans med statsråden öfverlägger inom slutna dörrar; sedan åsigterna derefter sammanjemkats, inkallas åter protokollssekreteraren, som uppsätter protokollet med begagnande af de vanliga termerna. En och annan gång kan väl förekomma olika åsigter, såsom vi sett af den Kongl. propositionen om statsverkets tillstånd och behof sistlidne riksdag, men sådana fall äro i allmänhet fåtaliga och man har sällan sett, att frågor af någon större politisk vigt varit föremål för särskild beredning och öfverläggning och sedermera i protokollet egnats någon speciel uppmärksamhet, detta naturligen derföre, att förhållandena nu äro så väsendtligen olika mot fordom. Då utgjorde rådsförsamlingen ett slags öfverhus, der frågorna debatterades, dels sådana som rörde rikets styrelse och dels frågor som kommo från Riksdagen. Derigenom är det klart, att dessa rådslag erhöllo en stor betydelse.

Numera hafva vi i detta afseende endast statsrådets protokoll, hvilka, såsom jag förut påpekat, icke kunna tillerkännas någon särdeles stor betydelse. Således ser man, att det vid sådana frågors handläggning erfordras en främste ledamot af statsrådet. Att denne icke skall kunna på minsta sätt utöfva något skadligt eller tryckande inflytande på departementschefen är gifvet, ty om man någonsin skall vara obesvärad af de band, som insigt i sakförhållandena kunna lägga på en menniskas samvete, så bör det

vara i Konungens råd, och hvarje departementschef, som är säker om sin mening och tror att den skall segra, är tillika icke allenast icke rädd för utan angelägen om att den skall genomgå så stark kritik som möjligt.

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

Man har nämnt, att statsministern skulle kunna komma att blifva ett slags vice-konung och således göra ingrepp i konungamakten. I detta hänseende vill jag blott fästa uppmärksamheten på våra grannländer Norge och Danmark, der det finnes en statsminister i spetsen för statsrådet. Om man betraktar konungamakten både i Danmark och Norge, tror jag icke, att man kan säga, att densamma derstädes i förhållande till representationen intager en svagare ställning än hos oss.

Det parlamentariska styrelsesättet, säger man vidare, skulle leda derhän, att de olika particheferne ömsevis komme att bekläda statsministersembetet. Detta kan vara möjligt, men dertill fordras vissa förutsättningar, som icke förefinnas i vårt land, och hvad våra grannriken Norge och Danmark beträffar, är det så långt ifrån att deras ministèrer befinna sig i en sådan ställning, att de kunna anses vara lydiga redskap åt riksdagen, att de tvärtom kunna anses intaga en motsatt ställning, till och med i Danmark, der regeringen, oaktadt man sett att den ena riksdagen efter den andra förkastat dess förslag, dock intager en fullt sjelfständig ställning, stödjande sig på det allmänna sunda tänkesättet i landet.

Slutligen har man mot förslaget anfört förhållandena i Frankrike. Jag tillåter mig i detta fall fästa uppmärksamheten derpå, att, om något land är alldeles olämpligt att jemföra med Sverige i afseende på statsförfattningens utveckling, så är det Frankrike. Vill man jemföra något land med Sverige, är det onekligt, att Sverige jemte England utgör det land, der representationen stadigt hållit fast vid rättigheten att deltaga i allmänna angelägenheters afgörande, städse haft inflytande på regeringsmakten och städse vetat häfda sin beskattningsrätt.

Hvad frihetstiden beträffar, vill jag blott fästa uppmärksamhet på de olika förhållandena emellan konungen och hans rådgifvare då och nu Den förre egde då endast två röster i regeringen gent emot de senare, hvilka hade hvar sin. Konungen egde då icke heller rättighet att utan riksdagens samtycke tillsätta någon rådgifvare; och till och med derest en sådan befans oduglig, var hvarken konungen eller konseljpresidenten berättigad att afskeda honom, utan splittringen inom rådet måste fortfara till dess en ny riksdag sammanträdde och insatte en annan rådgifvare. Man kan derför under inga förhållanden jemföra vårt nuvarande statsråds förhållande till Konungen med frihetstidens rådskammares ställning till honom; och det är således äfven orimligt att påstå att det senare förhållandet skall kunna upplifvas derigenom att man säger: chefen för Justitiedepartementet är ej längre sjelfskrifven statsminister, utan denna värdighet innehafves af den bland Statsrådets ledamöter, Konungen dertill utser.

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

Friherre Leijonhufvud: Jag vill ej upptaga Kammarens tid hvarken med någon lång historisk tillbakaskådning eller med några djupa teoretiska utläggningar. Jag har, utan förhoppning att genom mitt yttrande kunna inverka på sakens utgång, egentligen begärt ordet för att få min åsigt till protokollet antecknad.

I denna fråga står jag hufvudsakligen på samma ståndpunkt som en ärad talare, hvilken nyss haft ordet, Herr Berg, och anser således den föreslagna förändringen hvarken nödig eller nyttig. Jemför man nemligen till en början ifrågavarande grundlagsparagrafs nuvarande ordalydelse med den föreslagna, tyckes förändringen innebära ganska litet, ja så litet, att den knappt är värd att vidtaga. Ty att inrätta ett statsministerembete utan att på samma gång gifva dess innehafvare något att göra är alldeles öfverflödigt; och likväl finnas de, som vilja och vänta att förslaget skall bära stora frukter, och då man ej i grundlagen uppdragit några skyldigheter åt statsministern, så lemnar man i det stället åt slumpen af en blifvande opinion att utrusta honom med både rättigheter och skyldigheter — och dermed är jag ej till freds. Så har man bland annat anfört, att statsministern skulle, i händelse af skiljaktiga meningar mellan Statsrådets ledamöter, söka att sammanjemka åsigterna; men, såsom redan förut är anmärkt, torde härför icke erfordras en person med *statsministers* namn, heder och värdighet — och om de *skäl* han kan hafva att anföra ej göra verkan, så är föga sannolikt, att han genom sin rang eller genom ett i grundlagen ej erkändt maktspråk skall bättre lyckas att nedtysta grundade invändningar. Vidare påstår man, att statsministern i sin egenskap af Statsrådets främste ledamot skulle vara ett organ emellan Konungen och Statsrådets öfrige ledamöter. Ett sådant anser jag dock hvarken vara behöfligt eller nyttigt eller ens öfverensstämmande med grundlagens anda. Ty antingen hör, såsom vanligtvis är fallet, det ärende som är i fråga till ett visst departement, och då torde vederbörande departementschef vara den lämpligaste att emottaga Konungens föreskrifter, eller ock rör det riket i sin helhet, och då är det temligen likgiltigt hvilket statsråd som först tillkallas, då ju *samtlige* statsråden ändock sedermera skola öfvervara detsammas behandling. Man säger äfven, att den blifvande statsministern skall framföra de meddelanden, regeringen kan hafva att göra Riksdagen. Häremot vill jag erinra, att vi i dag hört Hans Excellens Herr Justitiestatsministern inom denna Kammare yttra sig uti förevarande, hvilande grundlagsfråga — hvilken, såsom vi veta icke utgått från Kongl. Maj:t — och jag är öfvertygad om, att han icke gjort detta, utan att förut hafva rådfört sig med sina kolleger. På detta sätt lärer en blifvande statsminister ej kunna underlåta att inhemta sina kollegers tanke, innan han i ett fall som detta uttalar sig för Kamrarne, hvarföre jag anser det vara öfverflödigt att för detta ändamål inrätta ett särskildt statsministersembete, helst vi icke lära behöfva befara att någonsin erhålla en justitiestatsminister, som icke eger nog förmåga att göra ett sådant meddelande, sedan det redan är afgjordt hvad som skall yttras. Är saken *alltför* ömtålig, så kan ju yttrandet uppsättas skriftligen och justeras på förhand.

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

För min del anser jag dock den föreslagna grundlagsförändringen till och med vara skadlig, emedan densamma kommer att minska Konungens makt men deremot förstärka partiväldet. Antalet af de erfarne och mogne män, som kunna finnas villige att mottaga ett sådant embete är och blir antagligen alltid ringa i vårt land, och Konungen får sannolikt ganska få att välja emellan. Man kan nu lätt tänka sig att vi en gång få en statsminister, talangfull och duglig, men kanske mindre mån om Konungens makt än om genomförande af egna favoritidéer, och som begagnar sig af nämnda svårighet för Konungen att skaffa en annan till platsen, för att drifva fram sin subjektiva mening. Då Konungen eller någon sjelfständig kollega ej vill gå in på hans förslag, så anmäler han sin önskan att afgå — väl vetande att Konungen ingen annan har för att remplacera honom! Och Konungen, som ju enligt grundlagen är skyldig hafva en statsminister, måste med eller mot sin vilja behålla den mäktige mannen och låta honom styra. — Jag behöfver ej tillägga att så länge den nuvarande ministèren sitter qvar hafva vi visserligen ej att befara något dylikt, men så är ock med densamma qvar all förändring öfverflödig. Men äfven för partiväsendet blir denne statsminister enligt min åsigt befrämjande. Vi veta väl huru qvicka tidningar och oppositionsmän äro att fabricera "regeringssystemer," som de sedan godhetsfullt tillegna de styrande, som vanligen alls ej vidkännas detta gökägg. Med statsministern, som ju skall "sammanhålla och leda konseljen", får man nu en man, som framför andra erbjuder sig till anfallspunkt, ty kan man störta honom, så faller hela "regeringen!" Honom tillägger man nu det "system" som man sjelf uppgjort, och angriper honom derefter med så mycket större framgång! Nog af, Konungen blir bortskymd af statsministern, och denne får, genom den tillskapade opinionen, en god del af den makt, som våra grundlagar tillägger Konungen *ensam*.

På grund af hvad jag här ofvan anfört och under åberopande i öfrigt af Herr Bergs yttrande yrkar jag afslag å förändringen i fråga, såsom varande hvarken nödig eller nyttig.

Herr Sjöberg: I likhet med den nästföregående ärade talaren vill jag genast på förhand afgifva ett löfte om att fatta mig mycket kort, och skall försöka att, såsom han, hålla detta löfte.

Med den nu förevarande frågan synes mig förhållandet vara — detta lärer väl ock medgifvas af alla, som sökt att göra sig reda för den i det skede, hon nu är — att det svårligen låter sig göra att i densamma säga något nytt i egentlig mening.

Vi äldre inom denna Kammare — jag menar dem, som sedan flera år tillbaka haft äran tillhöra densamma — hafva nu i dag här hört nästan alldeles detsamma upprepas, som vid flera föregående tillfällen blifvit sagdt, och Kammarens yngre och nyvalde ledamöter, hvilka, som jag antager, genom protokollen från föregående riksdagar tagit del af förhandlingarne angående denna fråga, hafva säkerligen af samma yttranden känt igen snart sagdt hvartenda ord, som här i dag blifvit yttradt; ja, till och med den

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

högst utmärkte representanten för Wenersborg och Åmål lyckades icke, huru fantasirikt hans föredrag än var, att förkunna oss något nytt — äfven han har sagt ungefär detsamma vid föregående tillfällen, då detta ämne varit på tal. Icke ens hvad vi nu haft glädjen få höra af honom har således varit nytt; i sjelfva verket imiterade eller repeterade han endast sig sjelf.

Det är likväl ej för att framhålla dessa triviala saker, som jag begärt ordet, utan helt enkelt för att öppet bekänna, att jag, som för tre år sedan talade mot förslaget, nu vid en blifvande votering — ty jag föreställer mig, att en sådan skall ega rum — kommer att med min röst bidraga till dess framgång.

För mig är nu mera otvifvelaktigt att — hvilket ock bekräftats af Hans Excellens Justitiestatsministerns yttrande i dag — justitiestatsministern i sjelfva verket är och länge varit regeringens främste ledamot; och jag antager, att man kan räkna tiden för detta förhållande åtminstone från departements-styrelsens införande i vårt land — ty vid perioden 1809—1840 vill jag ej uppehålla mig. Frågan är nu den, huruvida icke den dubbla uppgift, som sålunda blifvit lagd på justitiestatsministerns skuldror, menligt inverkar på skötandet af de göromål, honom, såsom departementschef, tillhöra. Att så är förhållandet, har blifvit uttaladt eller medgifvet af de män, hvilka under de tvenne sista decennierna innehaft denna plats och bland dem således äfven af vår nuvarande justitiestatsminister, hvilken en gång förut under tolf år utöfvat detta embete. De män, som efter nämnda tid efterträdde honom, hafva inom Första Kammaren oförtydbart uttalat den åsigt, att den i fråga varande föreningen af sins emellan så olikartade befattningar i en persons hand icke vore till fördel för justitiestatsministers-embetets behöriga utöfvande. Men eftersom man nödvändigt vill ha fram auktoriteter, och vi hafva ju redan varit i tillfälle att höra tvenne talare, som förut tillhört Konungens råd, yttra sig mot förslaget — jag vågar hysa en viss förhoppning, att detta icke skall inträffa med den tredje här närvarande före detta statsrådsledamoten — eftersom man, säger jag, har en sådan benägenhet, och denna ganska rättmätig, att buga sig för auktoriteter, hvilket äfven jag gör, så tror jag mig böra åberopa några andra dylika, hvilkas yttranden, efter hvad jag hoppas, knappast böra väga mindre i vågskålen, nemligen den före detta statsrådsledamot, hvilken först väckte förslag om den grundlagsändring, hvarom nu är fråga, och vidare en person, hvars namn jag anser mig hafva rättighet att uttala, sedan den ärade representanten från Wenersborg anfört detsamma, nemligen Grefve Henning Hamilton. Denne framstående representant, hvilken jemväl varit en ansedd ledamot af Konungens råd och som vid sistförflutne riksdag bidrog till att förslaget förklarades hvilande till vidare grundlagsenlig behandling, har, enligt hvad jag från trovärdigt håll erfarit, inom Första Kammaren nyss uttalat sig för detsamma.

Man kan således ställa auktoritet mot auktoritet, och dessutom i förevarande fall stödja sig på den, som bör gälla såsom den främsta, nemligen vår nuvarande justitiestatsminister.

Jag har velat säga detta, på det att Kammarens ledamöter icke skola taga för starkt intryck af, att två före detta ledamöter af Konungens råd här uppträdt mot förslaget och sålunda visat, att meningarne om detsamma kunna vara delade, till och med bland så betydande personer. En annan auktoritet, som jemväl uppträdt till försvar för reformen, är en man, hvars namn just inom denna Kammare borde ega en icke ringa anklang, aflidne Statsrådet Friherre Gripenstedt. Jag tager mig friheten omnämna detta, eftersom Herr Grefve Sparre, för så vidt jag kunde uppfatta hans anförande i denna del, framdrog Friherre Gripenstedt såsom en motståndare mot reformen, hvilket är ett fullkomligt misstag, enligt hvad som tydligt och klart framgår af hans yttrande i ämnet vid 1873 års riksdag, hvilket yttrande jag här har framför mig, och som de af herrarne, som då voro närvarande, väl ock torde erinra sig. Han förklarade deri, att han, ställd i valet mellan bifall och afslag å den då förevarande frågan eller i hufvudsak enahanda förslag, som det, hvilket nu föreligger till afgörande, komme att rösta för bifall. Enskildt har jag sedermera varit i tillfälle att inhemta, att redan för längre tid tillbaka inom Statsrådet sjelft utbildat sig öfvertygelsen om den absoluta nödvändigheten af att å annan plats än justitieministerns kunna sätta främste mannen i Statsrådet.

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

En talare har, under åberopande af det vackra valspråket: "land skall med lag byggas", yttrat, att det jemväl för nu förestående reformer inom lagstiftningens område vore af vigt, att justitiestatsministern bibehölles såsom främste ledamoten inom rådkammaren. Men detta är en omständighet, som jag vill vända just mot den värde talaren sjelf. Ty obestridligt är att, om något för närvarande kan sägas vara af vigt, så är det reformerna inom nyssnämnda område, och lika obestridligt torde vara, att dessa icke kunna vinna uppå, att justitiestatsministern tillika innehar det särskilda uppdraget att vara den främste inom Statsrådet. Och arbetet med dessa lagreformer har hittills icke gått så raskt, att icke redan deri ligger en skälig anledning till att befria justitiestatsministern från ett sådant för hans embete i sjelfva verket främmande uppdrag.

Hvad saken i öfrigt beträffar, skall jag icke uppehålla mig vid de många olikartade och märkliga uppgifter, som här blifvit framkastade — jag vet icke om kanske alltid på fullt allvar. Så har man t. ex. med förskräckelse talat om hvad konseljpresidenter i andra konstitutionela stater förmått att åstadkomma, och i sådant afseende upprullat nästan fasaväckande taflor. Vår så kallade frihetstid har naturligtvis också måst komma fram för att spöka, såsom vanligt vid hvarje tillfälle, då någon politisk reform är i fråga. Ja man har till och med gått så långt, att man påstått, att i andra konstitutionela länder konseljpresidenten vore den ende inom ministèren med energi och förmåga och att hans främsta uppgift vore att skaffa sig till biträden personer utan sådana egenskaper, eller, såsom man sagt, nollor. Men den, som så läst andra konstitutionela staters historia, har sannerligen läst

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

den på ett eget sätt; och uppenbart lärer väl vara, att en hvar, statsman, hur begåfvad och i alla afseenden lämplig såsom ledare han än må vara, dock på en sådan plats måste känna behofvet af att ega dugliga biträden, och af ren sjelfbevarelsedrift noga akta sig för att vända sig till oduglingar.

Att den nu ifrågasatta förändringen skulle utöfva ett afgörande inflytande på sjelfva uppfattningen af den nuvarande Regeringsformens hufvudbestämningar i afseende på konungamaktens ställning i och för sig samt i hennes förhållande till representationen, kan jag icke medgifva. Det är möjligt, att en förändrad uppfattning i dessa hänseenden kan oberoende af hvilken ändring som helst i grundlagen göra sig gällande, men att den nu ifrågavarande, i sjelfva verket för nyss berörda bestämningar oväsentliga förändringen — öfverflyttning af statsministersembetet från innehafvaren af ett visst embete till den statsrådsledamot, hvilken Konungen skulle vilja hedra med detta förtroende — att denna skulle kunna utöfva ett så afgörande inflytande, att grundvalarne för den nuvarande Regeringsformen komme att derigenom rubbas eller till och med förstöras, detta kan jag omöjligen förstå. Att den bör kraftigt bidraga till enhet och sammanhållning inom Konungens råd, torde man vara berättigad att antaga.

För öfrigt, mine herrar, ber jag endast få tillägga, att jag vågar påstå såsom alldeles gifvet och säkert, att hvar och en, som intresserar sig för förändringen och anser densamma icke allenast nödig och nyttig utan äfven möjlig att genomföra, icke hör till de samhällsupplösande elementen. Jag föreställer mig, att hvar och en inom denna Kammare har tillräckligt sträng uppfattning af sin pligt, för att icke vilja införa ett system, som hade samhällets upplösning till sitt ändamål; jag tror icke, att man med fog kan tillvita sina motståndare något sådant.

På dessa skäl, och då de brister, som både i sak och form vidlådde det förra, för tre år sedan fallna förslaget i detta ämne, nu blifvit undanröjda, kommer jag att med min röst bidraga till det nu förevarande förslagets antagande.

Herr *Jan Andersson* i Jönvik och *Johan Erik Johansson* instämde med Herr Sjöberg.

Herr Carl Ifvarsson: Man har mycket ordat om den stora betydelse, som antagandet af den nu föreslagna förändringen i Statsrådets organisation skulle medföra, men jag tror verkligen, att man dervid mycket öfverdrifver, och att frågan i sjelfva verket uti praktiskt hänseende icke har på långt när den betydelse, man vill tillerkänna den. Det största inflytande på vårt statsskick i den syftning, som med detta förslag afses, tror jag representationsförändringens genomförande för tio år sedan hade, en åtgärd hvilken utgjorde grunden till hvad man nu i någon mån vill fortsätta. Om intet behof af en sammanhållande ledamot inom Statsrådet före representationsreformen gjorde sig gällande, så har detta behof efter den tiden gjort det allt mer och mer. Med år-

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

liga riksdagar är det ju naturligt, att regering och Riksdag icke stå eller kunna stå till hvarandra i samma förhållande som under förra tider, då rikets ständer voro samlade hela året, och representationen således kunde medhinna att noggrant granska alla ärenden. Då var ej behof att regeringen stälde sig så principielt framför representationen som det enligt mitt förmenande är *nu*, då vid de årligen återkommande kortare riksdagarne representationen icke för hvarje gång kan sysselsätta sig med frågor af mindre vigt, utan måste behandla ärenden mera i klump. Vid sådant förhållande är det också nödvändigt, att regeringen går framför representationen i en viss rigtning, och att således ett visst regeringssystem förefinnes, hvaraf man kan sluta hvart regeringen vill. Men om ett sådant system skall förefinnas, så är det äfven klart att det behöfves enhet inom regeringen i afseende på detta system, och behöfves enhet, så behöfves ock en man i spetsen för densamma.

Nu har frågan, såsom vi alla veta, utbildat sig på det sätt att, oaktadt ingen lag föreskrifver något sådant, justitiestatsministern ändock står i spetsen för regeringen och äfven anses göra det. Då ingen lag i detta hänseende förefinnes, kan visserligen icke i juridiskt afseende sägas att justitie-statsministern är ansvarig för regeringen, men att detta i praktiskt hänseende är förhållandet, känna vi alla. Nu kan ju lätt hända, att, vid en justitiestatsministers afgång, till hans efterträdare kan utses en person i alla andra afseenden lämplig till att bekläda denna plats, men mindre lämplig att ställas i spetsen för regeringssystemet. Skulle det då ligga något menligt uti, att det stode Konungen öppet att till statsminister utse hvem han ville af Statsrådets ledamöter?

För mig synes bäst, att han dertill eger utse den lämpligaste och icke är bunden att hafva en justitieminister, som tillika skall fungera såsom regeringens chef.

Då man nu tydligen sett, att behofvet förefinnes och att detta behof af sig sjelft framkallat, att det finnes en ledande tanke inom ministèren, månne det icke då är på tiden att i grundlagen genomföra förändringen, så att den fullt leder till målet. Frågan synes mig så enkel och jag tror att den så är, då det egentligen mindre afses en lagförändring, än att det praktiska sätt, hvarpå saken redan utvecklat sig, blifver af Riksdagen legaliseradt. Under sådana omständigheter vill jag för min del rösta för bifall till Konstitutions-Utskottets föreliggande betänkande.

Jag undrar emellertid icke på att en eller annan af dem, som stretade mot representationsreformens genomförande, nu motsätta sig äfven detta förslag. Spådde icke desse, att det under det nya representationsskicket skulle komma att gå oss illa; men detta har ju icke slagit in, följderna hafva ju icke visat sig så farliga, som det bebådades, och lära väl ej heller hädanefter blifva värre. Nu spå de, att följderna af detta förslag äfven skola blifva vådliga, men jag hoppas och tror, att denna spådom skall besannas lika litet som den andra.

Jag hemställer om bifall till det föreliggande förslaget.

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

Herr Fosser: Sedan jag begärde ordet hafva redan de flesta af de skäl blifvit anförda, på hvilka jag har grundat min öfvertygelse, att den nu föreslagna grundlagsförändringen är både nödig och nyttig. Det är, som en talare vid början af diskussionen yttrade, tretiofem år sedan nu gällande grundlagsbestämmelser angående organisationen af Statsrådet antogos. Han erinrade också, att dessa tretiofem år för fosterlandet medfört en storartad utveckling och framåtskridande på alla områden. Detta är en sanning, som historien icke torde komma att jäfva. Men, mine herrar, just i följd af denna märkvärdiga utveckling, vårt land under den angifna tiden uppnått, tror jag vi böra se till hvad som med anledning deraf kan påfordras. Hvad nu bör ske betingas af det utvecklingsskede, hvari vi befinna oss. Ur denna synpunkt torde det föreslagna grundlagsstadgandet böra betraktas.

En af vårt lands störste, eller rättare sagdt dess störste häfdatecknare har en gång yttrat: "Hvad som börjar vår nyare historia är det nationela, om sin Konung förenade och till enhet sträfvande Sverige". Detta är en stor sanning. Det nationela arbete som nu pågår och pågått under de sista tretiofem åren har verkligen varit ett sträfvande till inre enhet, hvarom äfven de flesta af våra nyare institutioner bära vittnesbörd, såsom t. ex. förordningarne om undervisningsväsendet, den nya, fria lagstiftningen för handel och näringar i förening med de nya kommunikationsmedlen, den nya kommunallagstiftningen och slutligen representationsförändringen. Allt har syftat till nya andliga krafters frigörande och sammanförande. De nya institutionerna äro på samma gång uttryck för en redan vunnen utveckling och grundvalar för en blifvande. Det inre nationela sträfvandet har uti dem gifvit sig form och tagit ansats till ytterligare fortgång, ja, man skulle nästan kunna säga, att de sednaste decennierna skapat ett nytt Sverige och medfört så genomgripande förändringar på hvarje område, att vår blifvande utveckling till stor del derigenom är bestämd äfven med afseende på förhållandet mellan de båda statsmakterna. Den politiska lifaktighet och styrka, som vunnits hos representationen, kräfver äfven ökad styrka hos regeringen, om hon skall kunna erhålla det för hvarje styrelse erforliga stöd af representationen; ty hvilken åsigt man än hyser om förhållandet mellan de båda statsmakterna, är dock säkert, att ingen regering kan uppfylla sitt ändamål utan att stödja sig på folket och representationen.

Man har visserligen ifrågasatt, huruvida den föreslagna grundlagsförändringen skulle förläna regeringen ökad styrka. Den gamla sanningen att enighet gifver styrka har dock ännu ej blifvit vederlagd, utan eger gällande kraft äfven i afseende på Konungens rådkammare. Men i nu gällande grundlag saknas hvarje stadgande om en sådan enhet; ty icke kan man anse Konungen vara konseljpresident och representera denna enhet; Konungen tillhör icke konseljen, utan står öfver densamma. Redan vid departementalstyrelsens införande 1840 anmärktes äfven såsom

en svaghet, och efter mitt förmenande på goda grunder, att, enligt den nya organisationen, hvarje chef skulle blifva så sysselsatt och upptagen med göromålen inom sitt departement, att han icke kunde undgå att ensidigt komma att egna sig åt desamma, hvarigenom hvart departement blefve en enhet för sig, utan någon enhet för det hela. Att afhjelpa denna brist är syftemålet med nu ifrågasatta förändring; och skall den styrka förefinnas hos regeringen, som vi alla älska se henne ega, så synes det nödvändigt, att en af Konungens rådgifvare utgör föreningsbandet inom rådet och att denna hans ställning blir i grundlagen bestämd. I följd af representationens ungdomliga lifaktighet och kraft skulle möjligen annars sådana förhållanden kunna uppstå, att den ene af Konungens rådgifvare skulle känna sig frestad att söka sitt stöd hos en del af representationen och den andre hos en annan, den ene hos en fraktion och den andre hos en annan; och på detta sätt skall en verklig partiregering, hvarom man här talat, uppkomma och splittringen kastas in i sjelfva rådkammaren med sina menliga verkningar; ty oenighet inom regeringen alstrar oenighet inom representationen samt befordrar och underhåller den ytterligare, der den redan finnes, och är förderflig för båda statsmakterna. Hufvudsakligen på dessa grunder anser jag den föreslagna grundlagsförändringen både nödig och nyttig och ämnar derföre med min röst bidraga till förslagets framgång.

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

Herr A. Bergström: Den tredje talaren i ordningen uttalade den mening, att detta förslags framgång vore gifven och sökte i viss mån ett berättigande för att, oaktadt han hyste denna mening, likväl uppträda mot förslaget. Hade jag fått ordet omedelbart efter honom, så skulle jag hafva bestridt denna missmodiga uppfattning, dels derföre att den värme som genomströmmade hans föredrag och den kraftiga bevisning, det nu innehöll, bragte mig på en motsatt tanke, och dels derföre, att jag har en rik erfarenhet deraf, att i denna Kammare mången fråga, hvars öde varit ansedt på förhand gifvet, fått en helt annan utgång än den väntade, till följd deraf, att Kammarens ledamöter varit tillgängliga för de under debatten anförda skäl. I det skick, hvari förevarande fråga befinner sig, erkänner dock äfven jag, att förslagets framgång är gifven och jag böjer i missmod mitt hufvud. Det ovanliga har nemligen inträffat, att Hans Excellens Herr Justitie-statsministern, hvilken i denna egenskap, enligt hvad han sökte visa, bör anses såsom konseljens främste man, innan den till följd af enskild motion väckta frågan om ändring i grundlagarne förevarit till pröfning i Statsrådet, förklarat Utskottets förslag antagligt. Det är naturligt, att majoriteten i denna Kammare skall lystra till hvad Hans Excellens Herr Justitie-statsministern sålunda behagat yttra.

Han sökte visserligen förklara sitt uppträdande dermed, att han antoge, att inom Kammaren förefunnes ett anspråk på att han skulle yttra sig i frågan. För min del får jag dock förklara, att icke jag, och antagligen icke heller de af Kammarens leda-

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

möter, hvilka i frågan omfatta samma åsigt som jag, haft ett dylikt anspråk. Huruvida majoriteten i denna Kammare stält detta anspråk på Hans Excellens, derom tillåter jag mig icke att döma. Han förklarade visserligen, att förslaget vore antagligt i en mening men icke i en annan, och tillade, att han icke tilltrodde sig kunna uttala något omdöme, huru begreppet konseljpresident kan komma att utveckla sig i vårt land. Det vore således på ett modifieradt sätt han uttalade sig för förslagets antaglighet. För min del önskar jag, mera än jag hoppas, att, om förslaget går igenom, den nya institutionen icke skall utveckla sig i annan mening än den, hvari Herr Justitie-statsministern ansåg densamma vara antaglig. Vid detta förhållande och ehuru jag kunde hafva mycket att anföra mot förslaget, anser jag det icke tillständigt att nu vidare upptaga Kammarens tid. Motståndet är hopplöst och jag sträcker gevär.

Herr Key: Då så många utmärkta talare på båda hållen redan uttalat sig, och då frågans utgång af dem alla ansetts vara på förhand gifven, så torde det nästan vara öfverflödigt att vidare orda i ämnet; men här har dock under debatten åtskilligt inträffat, som icke bör alldeles obeaktadt få försvinna. Jag tror att några ord i afseende härpå kunna vara fullt befogade. På denna sena timme vill jag dock icke ingå i något utförligare bemötande af de åsigter, som af flera föregående talare blifvit yttrade i afseende å exempel från utlandet och vår egen så kallade frihetstid. En talare på stockholmsbänken har dessutom redan före mig framhållit, hurusom man i tid och otid anför frihetstiden såsom en "skräckbild". Jag hade emellertid verkligen god lust att något närmare uttala mig om sagda tid, och, ehuru jag ganska mycket vill förkorta hvad jag i denna sak kunde hafva att säga, kan jag likväl icke underlåta att inlägga en protest mot den allt för ensidiga uppfattning, som ofta här vill göra sig gällande om frihetstiden, hvilken med alla sina starka slagskuggor äfven hade sina ljusa dagrar. Denna tidrymd i vår historia har länge blifvit mycket förtalad; och anledningen till detta upprepade klander härflyter icke minst deraf, att de båda envåldskonungarne Gustaf III och Gustaf IV Adolf hade allt intresse af att låta framställa sagde tid så mörk som möjligt. Men äfven alla de, som hysa fruktan för att en ny frihetstid skall komma under det nya representationsskicket, söka anledningar att måla Hin på väggen för att få piska den nya representationen med frihetstidens exempel.

Emellertid då vi i minnet öfverfara denna period af vår utveckling, möta oss icke der sådana stora namn som Horn, Gyllenborg, v. Höpken, Scheffer och Tessin; månne desse konseljpresidenter voro roten och upphofvet till allt det onda? Nej. Den uppfattning och de opinioner, som under frihetstiden gjorde sig gällande, voro icke någon enstaka händelse hos oss, utan, hvad som under denna tid kan läggas vårt folk till last, var ett allmänt tidslyte öfver hela Europa. Om vi läsa dess historia under förra århundradet, så finna vi att samma partiförföljelse, samma

korruption under denna tid funnits äfven i andra länder, såsom England, Frankrike m. fl.

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

Den ärade talaren från Karlstad har fält ett yttrande, som jag ber att få taga fasta på, enär det kommit från *det* hållet. Han sade nemligen, att vi icke behöfva förstärka vår konungamakt, då "icke något ingrepp i densamma skett". Ja, så låter det i dag; men vi, som hafva tillbragt nio år i denna Kammare, komma nog ihåg alla de varningsrop, alla de klagomål och jeremiader, som under denna tid hållits i Kammaren just öfver förmenta ingrepp i konungamakten.

Samme ärade talare yttrade vidare, att den omständigheten, att vår domarecorps med rätta rönte så stor högaktning och intog ett så framstående rum bland vårt lands tjenstemän, är att tillskrifva det förhållandet, att Statsrådets främste ledamot är jurist. Om så vore fallet, ville jag föreslå att denna befattning skulle alternera alla statsråden emellan. Det vore på samma sätt rigtigt att säga, att krigsmakten skulle blifva mer krigsduglig, om chefen för Landtförsvars-departementet vore regeringens främste man, likaså flottan, om chefen för Sjöförsvars-departementet vore konseljpresident o. s. v. undan för undan. Lika orimligt som det vore att påstå, att krigsmakten skulle stärkas om statsministern vore general, lika oegentligt är det att säga, det domarecorpsen eger ökadt anseende endast derföre att konseljens främste ledamot är jurist.

Slutligen vill jag komma till en annan omständighet, för hvilken jag egentligen begärt ordet, och påpeka det märkliga förhållandet, att det hufvudsakliga motståndet här i Kammaren mot det hvilande grundlagsändringsförslaget vändt sig mot det uttalande, som nyss gjordes af Herr Justitie-statsministern. Och denna opposition har eget nog kommit från just de trenne talare, som under sistlidna år frånträdde sina platser i regeringen!

Detta är för mig en ganska märklig omständighet, så mycket mera som jag är öfvertygad, att ganska många blifvit vunna för frågan om införandet hos oss af ett konseljpresidentsembete just med anledning af de olika meningar och uppfattningar inom Statsrådet, som vid sistförflutne riksdag framskymtade ur bilagorna till Kongl. Maj:ts då afgifna statsverksproposition. Den som minnes huru försvarsfrågan der behandlades, den som minnes huru frågan om den tekniska undervisningens ordnande framställdes, har säkert deraf lika med mig blifvit stärkt i sin åsigt om behöfligheten af enhet och sammanhållning i konseljen, en sak, som här redan många gånger i dag blifvit framhållen. Ytterligare må jag tillägga — den som är något hemmastadd i det inre af dagens historia, tror han att urtima Riksdagens sorglustiga skådespel hade varit uppfördt, om konseljen haft en president? Nej.

Då här talas om ingrepp i konungamakten, så vågar jag tvärtom tro, att den föreslagna förändringen skall stärka konungamakten. Äfven jag vill hafva en stark folkmakt och en person inom regeringen, som folkrepresentationen kan taga för hufvudet, så att man icke jagar endast ett flertal af skuggor. Men på samma

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

gång vill jag äfven hafva en förstärkt konungamakt genom en verklig rådgifvare, så ansvarig att, när t. ex. denne Konungens rådgifvare, med skäl eller utan skäl, finner sig föranlåten att kasta en utmaningshandske åt oppositionen och t. ex. utropa: "gagnar det staten, så slå till", då vill jag att denne rådgifvare skall ställa sig skyddande *framför* Konungen, och icke i skydd *bakom* Konungen när han yttrar dylika ord.

På grund af hvad som redan i frågan förekommit, och då dess utgång sannolikt redan är gifven, behöfver jag ej tillägga något vidare. Min åsigt har jag gifvit till känna både nu och förut.

Grefve Sparre: Jag vill visst icke förlänga diskussionen, utan endast med några få ord besvara Herr Sjöberg, som hade godheten yttra, att jag repeterar hvad jag förut sagt. Jag gratulerar honom, som icke varit nödsakad att behöfva repetera hvad han i frågan förut anfört. Han har deremot *changerat* och i dag sagt motsatsen till hvad han sade för tre år sedan vid frågans behandling. Denna lyckliga egenskap att kunna bereda omvexling har tyvärr icke jag i min makt. Jag eger ej väderhanens lyckliga natur, som lydigt rättar sig efter vinden, men märker nu tydligt hvarifrån vinden blåser, och är detta första profvet på verkningarne af den förordade nya institutionen, så är det betecknande. Vid 1873 års riksdag uttalade den värde representanten såsom sin mening, att föreliggande förslag till grundlagsförändring står "*i strid med Regeringsformens anda och mening*". Nu deremot har han blifvit ense med sig sjelf derom, att förslaget *icke* är stridande mot Regeringsformens anda och mening. Talaren afslutade sitt anförande vid frågans behandling 1873 med följande ord: "och jag anser mig deri" — nemligen att rösta mot förslaget — "inlägga en viss förtjenst, *emedan jag tror det vara af vigt att förhindra införandet af ett grundlagsstadgande af den obestämda beskaffenhet, att det enligt några mening betyder mycket, men enligt andras nära nog alldeles intet*". Detta, som *då* utgjorde hindret, är i dag just den omständighet, som föranleder den ärade stockholmsrepresentanten att godkänna förslaget. Men då jag befarar att jag för min del aldrig kan uppnå den höga grad af böjlighet, som i dag på ett så betecknande sätt utmärker bemälde talare, så vågar jag ej längre uppehålla mig vid honom. Det vore ju som sagdt att endast "repetera hvad jag förut sagt".

Den siste talaren ansåg ingen fara numera för partiförföljelser. Sådana utgjorde ett "tidslyte", som tillhörde 1700-talet, men vi kunna vara lugna. Visa mig således den tid, värde vän, då partierna icke i mer eller mindre mån angripa hvarandra; visa mig den tid, då den aktade talaren sjelf icke i viss mån förföljer dem, som icke äro med honom liktänkande. Hvad som nu bestämt honom, sade han, det var den omständigheten, att trenne f. d. statsråd uppträdt mot förslaget. Hvad hör väl den omständigheten hit? Låt *saken* gälla i och för sig, utan alla biomständigheter.

Slutligen utbrast han: tro herrarne att urtima Riksdagens

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

sorglustiga skådespel hade varit uppfördt, om konseljen haft en president? Jag vill underrätta den ärade representanten om anledningen till urtima Riksdagens sammankallande. Det förhöll sig så, att vid första voteringen skilnaden i röster för och emot verkligen ej var större, än att man trodde sig kunna vinna genom ny öfverläggning och omröstning. Hade en konseljpresident funnits, hade han kunnat begå detta misstag lika väl som de tio statsråden gjorde det.

Talaren på kalmarbänken framhöll ytterligare såsom ett fel, att det Kongl. förslaget i försvarsfrågan sistlidne riksdag var åtföljdt af så många reservationer. Men en grundlagsförändring kan väl icke motiveras dermed att ett fel inträffat, och jag frågar dessutom, om det icke är af stort intresse för representationen att vid behandlingen af en så vigtig angelägenhet som försvarsfrågan få den betraktad från olika sidor. För min del ser jag ingenting orätt deri att, när vid dylika utomordentliga tillfällen olika meningar förefinnas inom Statsrådet, dessa meningar framläggas för representationen. Men hvad ligger väl under detta förslag till grundlagsförändring, om icke slafveri under en minister! Huru är väl enhet i en korporation möjlig på annat sätt än genom att många böja sig för en? Öfverensstämmer det väl med grundlagens anda att förändra Statsrådets sammansättning i sådan rigtning? Nej — sade Herr Sjöberg vid 1873 års riksdag — det står i strid med Regeringsformens anda och mening. Andan och meningen är den, att Konungen fattar beslut, sedan han hört alla sina rådgifvare. När Konungen afgifver proposition till Riksdagen, inhemtar han först rådgifvarnes mening, och sedan Riksdagen tagit kännedom om dessa, är Riksdagen i tillfälle att fatta beslut. Så är andan i grundlagen, men att de nio skola slafva under en minister, står i strid med grundlagens anda och mening.

Detta är skäl tillräckligt för mig, men ändå icke det som för mig gäller mest afgörande. Jag motsätter mig nemligen förslaget hufvudsakligen derföre, att folket icke vill ministerstyrelse. Det är nu här i landet så, som det varit i alla tider, att folket misstror herremännen. Det vill icke regeras af herrar, utan af Konungen sjelf, som styr efter grundlagen och vid kritiska tillfällen kan kraftigare än någon annan gripa in i händelsernas gång. Jag känner med mig, att jag i detta ögonblick uttalar det svenska folkets mening.

Herr Sjöberg: Det är endast med anledning af ett par yttranden, fälda af den nästföregående talaren, som jag anhåller att ytterligare säga några ord. Han må sannerligen icke tillräkna sig alltför stor ära för de upptäckter, han trott sig böra meddela, rörande mitt uppträdande i denna fråga. Ty, såsom en hvar här torde erinra sig, inledde jag mitt anförande i dag med den förklaring, att jag funnit mig böra frångå den uppfattning af frågan, som jag för tre år sedan uttalade; och motiverade jag måhända icke min förändrade ställning så fullständigt, som det stod mig till buds, så hade detta sin grund i grannlagenhet mot vissa per-

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

soner, och äfven i fråga om vissa förhållanden, hvilka jag icke ville framhålla. Men önskar den ärade talaren och med honom lika sinnade att få ytterligare motiver framlagda, så ber jag att helt enkelt få nämna, det jag hemtat sådana ur den erfarenhet jag vunnit i denna sak efter den tid, då jag afgaf mitt förra yttrande deri, det vill säga, alltsedan tiden från och med 1873 års riksdag, samt att många särskilda omständigheter för mig ådagalagt den absoluta nödvändigheten af att omfatta det nu föreliggande förslaget till grundlagsförändring. Jag vill dessutom erinra den värde talaren, hurusom jag, då frågan förra gången här behandlades, tydligt framhöll mina betänkligheter mot det då varande förslagets innehåll och ordalydelse i några delar. Jag tror således icke, att den värde talaren har att förebrå mig någon annan inkonseqvens, än den, hvar och en hederlig representant kan på goda grunder försvara. — Beredvilligt tillstår jag, det jag en och annan gång tagit mig friheten påpeka de ofta nog ganska betänkliga tvetydigheter, hvartill en viss representant här i Kammaren gjort sig skyldig; kan nu derföre icke annat än tacksamt erkänna det välvilliga försök samme representant på sitt sätt nyss gjort, att i någon mån afbörda sin skuld till mig.

Herr Key: Blott några ord med anledning af Grefve Sparres yttrande.

Han klandrade mig tycktes det derföre att jag citerat åtskilliga framstående personligheter. I detta fall har jag endast tagit exempel af honom sjelf, som uppräknat väl dubbelt så många namn, och hvilka han citerat såsom auktoriteter till stöd för *sin* mening.

Vidare ber jag få nämna, att hvad jag yttrat i afseende å frihetstiden och förföljelserna derunder lika litet afsett ett förnekande af dessa som ett gillande af dem. Jag har dermed endast velat söka visa, att dessa förföljelser icke hade sin grund i konseljpresidentskapet i och för sig, utan att de i alla händelser, i följd af omständigheternas tvång, skulle hafva egt rum. Den värde talaren sjelf, med det frejdade historiska namnet, borde allra minst glömma många andra partiförföljelser, till exempel dem, hvarför Carl IX:s jernhand gjorde sina motståndare, "Herrarne", till föremål.

Må man för öfrigt, då man tillvitar frihetstiden att hafva dragit olyckor öfver landet, icke heller glömma de olyckor, som enväldet medförde! Och jag vågar tro, att de olyckor, som under frihetstiden och till följd af denna hemsökte Sverige, äro långt, långt mindre än dem, för hvilka Carl XII:s och Gustaf IV Adolfs styrelser gjorde oss till offer. Vill man bedöma saken rätt, så måste den skärskådas från begge hållen och icke ensidigt.

Herr von Geijer: Jag ber att blott med några ord få förklara, det jag kommer att rösta för det nu föreliggande förslaget till grundlagsförändring. Som jag icke var ledamot af Riksdagen, då detsamma antogs hvilande, har jag ur protokollen sökt bilda

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

mig en föreställning om huru frågan då blifvit behandlad, och huru den gestaltat sig, och jag får då erkänna, att jag i det anförande, Herr Rydin haft i ämnet, funnit de uttryck, jag inom mig sjelf sökt såsom bevis för min åsigt. Jemväl föreställer jag mig, att i ett konstitutionelt statsskick, i synnerhet då det hvilar på allmänna val, måste omedelbart efter dess tillkomst arbetet inom det politiska lifvet rigtas åt den ej väl ansedda, så kallade parlamentarismen. Då nu äfven Sverige fått ett sådant statsskick, nödvändiggöres ock ett dylikt sträfvande inom representationen, och jag kan icke annat än tro, att det är ur den lifaktighet, som är en följd af detta sträfvande, som det goda och det mindre goda inom det det politiska lifvets företeelser skola framgå.

Det är emellertid alldeles erkändt, att den så kallade parlamentarismen fordrar en ofantligt lång tid för sitt kommande tillstånd, och att det var ett arbete, som i England kräft mansåldrar. Men icke har någonstädes parlamentarismen uppstått genom grundlagsparagrafer, minst måhända i fråga om den engelska författningen.

Hvad särskildt denna fråga, som här föreligger, beträffar, så anser jag densamma icke nu innebära någon fara i tillämpningen, ehuru den mycket väl kan i sig innebära ett frö dertill. I detta hänseende synes mig dock frågan hafva mycken likhet med många andra frågor, som här blifvit behandlade och sannolikt komma att behandlas efter det nya representationsskickets införande, hvilka äfven mycket väl kunna innebära frö till enahanda faror, som här förutsättas. Man har anmärkt, att för så vidt denna grundlagsförändring skulle tjena att i någon mån gifva ökad styrka åt regeringen gent mot Riksdagen, borde framställningen vara kommen från regeringen sjelf och ej i motionsform från Kammaren. Nu kan — grunden vare hvilken som helst — ofta hända, att ett förslag blifver i sina verkningar motsatt det syfte i hvilket det tillkommit, ehuru jag ej tror, att så här är fallet. Jag förmenar att förslaget för tiden är nyttigt derutinnan, att detsamma gifver styrka och sammanhållning åt Statsrådets ställning, gent emot Riksdagen.

Förslagets nödvändighet ligger i dess egenskap af att vara nyttigt. Om dess inverkan i en aflägsen framtid har jag nu ingen vidare förmening. Jag anhåller om proposition å bifall till förslaget.

Öfverläggningen var slutad. Enligt de yrkanden, som derunder blifvit gjorda, framstälde Herr Talmannen propositioner, dels på bifall till det föreliggande förslaget och dels på afslag derå samt förklarade sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen. Votering blef emellertid begärd samt företogs, enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd voteringsproposition af följande lydelse:

Den, som antager det i 5:te punkten af Konstitutions-Utskottets memorial N:o 1 framstälda förslag till ändring i Regeringsformen

Om förändrad organisation af Statsrådet. (Forts.)

angående Statsrådets organisation och i samband dermed i Riksdagsordningen och i Tryckfrihetsförordningen,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, är ifrågavarande förslag af Kammaren förkastadt.

Röstsedlarne sammanräknades och visade 112 Ja mot 60 Nej; i följd hvaraf Kammaren beslutit enligt ja-propositionen.

Sedan resultatet af omröstningen för Kammaren tillkännagifvits, anmäldes mot beslutet reservationer af Herrar *Treffenberg*, *Ekman*, *A. Rundbäck*, *Mæchel* och *Torpadie*.

§ 5.

Föredrogos, men blefvo ånyo bordlagda:

Stats-Utskottets memorial och utlåtanden N:is 2—10; samt Lag-Utskottets utlåtanden N:is 1—3.

§ 6.

Ang. ifrågasatt tillsättning af ett Särskildt Utskott.

Förekom till behandling Herr von Schoultz' på bordet hvilande förslag, angående tillsättande af ett Särskildt Utskott af tio ledamöter för behandling af Kongl. Maj:ts proposition om de tekniska läroverken m. m.

I afseende på detta förslag yttrade:

Herr Hæggström: Jag beklagar att framställaren af förslaget framkommit dermed så sent, ty jag tror, att det hade varit värdt ett bättre öde än som jag nu vill söka bereda detsamma. Det är tydligt att det för behandlingen af en så stor och vigtig fråga hade varit af stor nytta, att ett Särskildt Utskott hade blifvit tillsatt. Men då den värde förslagsställaren icke begagnade sig af det tillfälle att få ett sådant, som gafs honom vid remissen af statsverkspropositionen till Stats-Utskottet, kan jag icke se, huru han nu gerna kan ifrågasätta förslagets öfverlemnande till ett Särskildt Utskott. Han så väl som jag vet, att man vid föregående tillfällen i likartade fall remitterat frågor till ett eller annat Ständigt Utskott, ehuru med reservation, det vill säga att Kammaren förbehållit sig rätt att, om den så pröfvade nyttigt och nödigt, återtaga frågan från Utskottetoch hänskjuta den till ett Särskildt Utskott. Så har emellertid icke skett med den nu föreliggande frågan, och jag tror för min del, att det skulle vara ganska betänkligt att nu hänskjuta den till ett Särskildt Utskott. Ty det skulle kunna inträffa, att sedan ett sådant blifvit tillsatt, och innan det tagit frågan

om hand, det Utskott, till hvilket den först blifvit hänskjuten, nu Stats-Utskottet, redan behandlat frågan, ja, till och med att den inkommit på Kammarens bord. Men hvad vore väl då att göra? Icke kunde det väl rigtigt gå för sig att, sedan Stats-Utskottets utlåtande i saken blifvit bordlagdt, Kammaren skulle tillsätta ett Särskildt Utskott för samma frågas behandling.

Ang. ifrågasatt tillsättning af ett Särskildt Utskott. (Forts.)

Genom hvad jag sålunda anfört tror jag mig hafva visat omöjligheten af att antaga det väckta förslaget, ehuruväl jag beklagar, att det framkommit så sent, att jag nödgas å detsamma yrka afslag.

Herr von Schoultz: Jag märker, att den ärade talaren, som sist yttrade sig, icke var närvarande, då jag afgaf mitt förslag och åhörde den förklaring, som jag lemnade öfver orsaken, hvarföre jag icke förut framkommit med det. Jag upplyste nemligen då, att, då ärendet i sammanhang med statsverkspropositionen remitterades till Stats-Utskottet, jag ännu icke fått tillgång till åtskilliga handlingar, som behöfdes för ärendets fullkomliga utredande, nemligen afgifna utlåtanden öfver komiterades betänkande och förslag angående den lägre tekniska undervisningen i riket. Jag hade förfrågat mig hos vederbörande och fått till svar, att nämnda handlingar skulle inom kort tid till Riksdagen öfverlemnas, med anledning hvaraf jag icke ansåg något annat vara att göra, än att, såsom jag äfven gjorde, fästa Stats-Utskottets uppmärksamhet på ärendets vigt. Då handlingarne sedermera blefvo tillgängliga, och jag fått höra, att Stats-Utskottet ännu icke börjat behandla frågan, föreställde jag mig att icke något hinder låge i vägen för väckande af mitt förslag. Jag anser mig under dessa förhållanden ej hafva kunnat handla på annat sätt. än jag gjort.

Hvad som innerligt förnöjer mig, och hvarföre jag får frambära min synnerliga tacksamhet, är att den föregående talaren erkänt frågans vigt och beklagade, att mitt förslag så sent blifvit väckt. Jag hoppas ock att han, efter åhörandet af min förklaring, insett skälen dertill.

Att frågan nu mera än förut förtjenar att tagas i noggrant öfvervägande, torde vara lätt att finna, och jag vill här vid lag hänvisa t. ex. till det utlåtande, som afgifvits af direktionen för tekniska elementarskolan i Örebro, uti hvilket utlåtande direktionen anser anordningar, som af komiterade blifvit föreslagna, vara mera egnade att föra undervisningen i de ifrågavarande läroverken tillbaka än framåt — ett utlåtande, som — afgifvet af en sakkunnig auktoritet — väl torde vara förtjent af uppmärksamhet.

Bland de föreslagne nye professorerne vid Kongl. Teknologiska institutet förekommer en, mot hvars nödvändighet tvifvel, grundade på goda skäl, framstälts af sakkunnig man.

Vidare förekommer det fall, då t. ex. emot en läroanstalt, som under många år inslagit en god rigtning, göres den graverande beskyllningen, nemligen att vid denna skola undervisningen

Ang. ifrågasatt tillsättning af ett Särskildt Utskott. (Forts.)

uti den matematiska disciplinen sker ytligt, på sådant sätt, att den högre matematiska undervisningen gynnas på bekostnad af den lägre. Der förekomma anmärkningar, gående derpå ut, att, om man noga ser till sjelfva systemet i anordningen, afser detta att jernhårdt centralisera alla dessa anstalter under en absolut diktatoriskt bestämmande myndighet. Man kommer då till den frågan, huruvida man icke bör noga besinna, om det icke för sakens egen skull vore bättre att, under förutsättning af en god metodik, likväl lemna något utrymme för en mera sjelfständig verksamhet. Man skulle slutligen vid de nu framstälda förslagen kunna framhålla åtskilligt ganska behjertansvärdt uti principiela punkter, hvilket tydligen bör noga öfvervägas.

Jag ber slutligen få fästa Kammarens uppmärksamhet på ett annat förhållande. Staten har upprepade gånger anslagit ganska betydande bidrag till utvidgande af de tekniska läroverken. Då frågan först behandlades, tog man hänsyn till, att man måtte få den tekniska undervisningen sålunda anordnad, att lärjungar, efter att hafva genomgått ett lägre tekniskt elementarläroverk, obehindradt skulle kunna tillerkännas inträde å Teknologiska institutet. Under ett sådant antagande var det, som dessa läroverk under årtionden voro föremål för statens omvårdnad och nu öfvergifver man helt och hållet hvad som då ansågs rigtigt. Man vill omgifva och kringgärda de lägre läroverken, att jag så må säga, med en kinesisk mur, och från detta område skall lärjungen icke utan stora olägenheter kunna förflytta sig upp till Teknologiska institutet. Detta är ett tvärt afbrott mot hvad förut ansågs rigtigt. Jag vill nu icke se till de skäl, som blifvit anförda såsom möjligen gällande härför. Men uti principielt afseende gäller det en vigtig sak: antingen bör Riksdagen noggrant uppmärksamma detta ärende, eller bör den icke göra det. Jag föreställer mig att det förra är Riksdagens pligt. Men huru skall då Riksdagen kunna göra detta utan att öfverlemna frågans behandling till ett särskildt Utskott. Är det ens tänkbart, att Stats-Utskottet — för hvars arbete och kunskaper, ja, jag ville nästan säga vishet, i många fall jag villigt böjer mig — huru är det möjligt, att detta Utskott skall kunna åt alla hos Utskottet förekommande ärenden egna den vidlyftiga behandling och den uppmärksamhet, som hvarje sak kräfver? För min del tror jag icke, att Stats-Utskottets tid kan upptagas med ett sådant noggrant bedömande af hvarje sak.

Den förste ärade talaren har fästat sig vid den olägenheten, som skulle uppstå, om till ex. denna Kammare beslutade tillsättande af ett Särskildt Utskott och frågan komme till Första Kammaren; den blefve då bordlagd der, innan man beslutade i frågan; huru skulle då Stats-Utskottet reda sig?

Jag föreställer mig att det vore ganska enkelt; om denna Kammare bifölle tillsättandet af ett Särskildt Utskott, skulle den afdelning af Stats-Utskottet — som nu, att jag så må säga, med en förundransvärd ifver börjat rigta sin uppmärksamhet åt frågan, — icke finna någon olägenhet vid att icke fortsätta sitt arbete, utan afbida, huruvida ett Särskildt Utskott blefve tillsatt eller ej.

Ang. ifrågasatt tillsättning af ett Särkildt Utskott.

Den nu föreliggande frågan har tagit den omfattning och är så djupgående, att det verkligen vore att beklaga, om icke samma rättvisa jemväl egnades åt undervisningen för den bildningssökande ungdomen, som uppträder på detta område, som man visat ungdomen vid högre och lägre elementarläroverken.

Jag vidhåller det yrkande, som jag förut gjort, och ber att få förklara att, om det icke godkännes, så faller det öfvermannadt, men icke öfvervunnet af giltiga skäl och bevis.

Herr Gumælius: Jag beklagar att jag icke skall kunna understödja den föregående ärade talarens yrkande, utan måste förena mig med Herr Hæggström, och jag föreställer mig att, då Kammaren antagligen kommer att bifalla det af Herr Hæggström framstälda yrkandet, det är ganska många af Kammarens ledamöter, som, lika med mig, skulle vilja biträda förslagsställarens mening, men nödgas derifrån afstå, då det väl knappast lärer vara möjligt att ett förslag, på detta sätt framkommet, kan bifallas. Jag uttalar emellertid den förhoppning, att hvad som här förefallit skall blifva en ökad anledning för herrarne i Stats-Utskottet att åt frågan egna icke endast en vanlig uppmärksamhet, utan en särskild och skärpt uppmärksamhet, med anledning af den vigt frågan om de tekniska läroverken onekligen eger.

Jag nödgas sålunda instämma med Herr Hæggström.

Herr Jöns Pehrsson: Huruvida denna fråga är af beskaffenhet att förtjena att behandlas af ett Särskildt Utskott, derom vill jag icke yttra mig, men derom vill jag yttra mig, att det Utskott, som skall behandla frågan, bör egna så mycket uppmärksamhet och allvar som möjligt åt densamma, ty den grundval af vetande, som genom dessa undervisningsanstalter lägges hos vårt folk, är väl värd att taga vara på. Jag har mig nemligen bekant, att vid vissa tekniska läroverk meddelas den för det borgerliga dagliga lifvet behöfliga kunskap på vida kortare tid än vid elementarläroverken. Jag vill, såsom jag nyss sade, icke yttra mig, huruvida ett Särskildt Utskott bör tillsättas för denna frågas behandling, men jag vill å andra sidan säga, att frågan icke är af den beskaffenhet, att man bör gå förbi henne så lätt, som somliga kanske tro.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, och Herr Talmannen framstält propositioner i öfverensstämmelse med de meningar, som derunder förekommit, blef Herr von Schoultz' ifrågavarande förslag af Kammaren afslaget.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

Stats-Utskottets utlåtanden:

N:o 11, angående Riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förflutit sedan början af 1875 års riksdag; och

N:o 12, i anledning af Riksdagens år 1875 församlade revisorers berättelse om verkställd granskning af de under Kongl. Kommerskollegii förvaltning stälda fonder och medel;

Samma Utskotts memorial N:o 13, i anledning af Statskontorets underdåniga berättelse angående statsverkets spanmålsrörelse, undsättningsfonden och f. d. magasinsfonden;

Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets betänkande N:o 1, i fråga om Norges anslutning till den mellan Sverige och Danmark ingånga myntkonvention; samt

Lag-Utskottets utlåtanden:

N:o 4, i anledning af framställning om förändrad lydelse af 13 § i 2 kap. Strafflagen;

N:o 5, i anledning af väckt förslag dels om utfärdande af förklaring af gällande stadganden rörande utmätning af åborätten å kronohemman, dels ock om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående förklaring af Kongl. kungörelsen den 8 Maj 1863; och

N:o 6, i anledning af väckt förslag om upphäfvande af gällande stadganden rörande införsel i embets-och tjenstemäns löner för deras enskilda skulder eller andra förbindelser.

§ 8.

Upplästes och lades till handlingarne ett så lydande sjukbetyg:

Att Ledamoten af Riksdagens Andra Kammare Herr Pehr Lithner är till följd af rheumatisk neuralgie urståndsatt att lemna sina rum intygas på embetsed. Stockholm den 9 Febr. 1876

C. Hæggström
Medicine doktor.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr	*E. J. Meijer*	under	8	dag. fr. o. m.	den	14	i denna månad,
„	*H. Schultz*	„	8	„ „	„	14	„
„	*E. V. R. L. Königsfeldt*	„	4	„ „	„	16	„
„	*C. H. Rundgren* . .	„	4	„ „	„	18	„
„	*S. G. von Geyer* . .	„	14	„ „	„	19	„

§ 10.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 3 e. m.

In fidem
Gustaf Westdahl.

Stockholm, tryckt hos A. L. Normans Boktryckeri-Aktiebolag, 1876.